

خانوادہ و مہدویت

دفتر سوم

والا گراں

سید محمد

خانواده و مهدویت

والا الحکام

سرشناسه : نیلی پور، مهدی، ۱۳۴۱ -

عنوان و نام پدیدآور : خانواده و مهدویت: والاگرایی / مهدی نیلی پور؛

ویراستاران محسن آدمزاده، حمیدرضا حبیبی.

مشخصات نشر : اصفهان: مرغ سلیمان، ۱۳۸۹.

مشخصات ظاهری : ۸۰ ص: ۵/۹ × ۱۹ س.م.

فروست : آموزش معارف خانواده‌های مهدوی (خانواده‌های بهاری)؛ [ج. ۵].

شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۵۴۲۸-۴۳-۸

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

یادداشت : کتابنامه به صورت زیرنویس.

موضوع : تربیت خانوادگی (اسلام)

موضوع : اسلام و خانواده

موضوع : مهدویت-- انتظار

شناسه افزوده : آموزش معارف خانواده‌های مهدوی (خانواده‌های بهاری)؛ [ج. ۵].

رده بندی کنگره : ۲۵۳/۴BP / ن ۸۵۱۹۳ ج ۱۳۸۹

رده بندی دیویی : ۲۹۷/۶۴۴

شماره کتابشناسی ملی : ۷۴۷۵۷۰۲

خانواده و مهدویت والاگرایی

نویسنده: مهدی نیلی پور

ویراستاران: محسن آدم زاده،

حمیدرضا حبیبی

حروف نگار: فاطمه جلوانی

طراح: منیر نعمتی

نوبت چاپ: اول / تابستان ۸۹

قطع/ تعداد صفحات: پالتویی/ ۸۰

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۴۲۸-۴۳-۸

شمارگان: ۳۰۰۰ جلد

بهاء: ۹۵۰ تومان

مرکز پخش: اصفهان چهارراه عسگریه - ابتدای صغیر -

بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود (عج)

تلفن: ۲۲۵۵۱۱۵ - ۰۹۱۳۱۱۴۹۲۰۹

حق چاپ محفوظ

مقدمه

برای حرکت در مسیر تکامل و کسب حیات طیّبه، توحیدی و ولایی لازم است با الگوی انسانیت، اخلاق، انسان کامل و یگانه دوران خویش آشنا و مانوس باشیم.

خانواده‌های ولایی، خانواده‌هایی هستند که با ایده‌های توحیدی و امام‌زمانی و تحت تدبیر، برنامه و تربیت آن حضرت با الگو قرار دادن الگوی امام زمان خویش، یعنی حضرت زهرا علیها السلام، زندگی خویش را از بوی عطر فرهنگ فاطمی آکنده می‌نمایند.

این هدف والا و مقدّس با الهام از آیات ۳۴ تا ۳۶ سوره نور در سه گام خداگرایی، ولی‌گرایی و والاگرایی تعقیب می‌شود.

خداوند متعال در این آیات می‌فرماید:

(اللَّهُ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ...)

و آنگاه می‌فرماید:

(فِي بُيُوتِ أُولِي الْأَرْحَامِ أَنْ تَرْفَعَهُ اللَّهُ وَ يَذْكَرَ فِيهِ اسْمُهُ...)

و در ادامه می‌فرماید:

(رِجَالٌ لَا تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ...)

گام اول: بسط حاکمیت الله و نظام توحیدی در

خانه و خانواده

گام دوم: ولی‌گرایی و کسب رضایت امام

زمان عَلَيْهِ السَّلَام با تربیت نسل صالح و ولایتی

گام سوم: والاگرایی اخلاقی در ابعاد گوناگون و

با رعایت اصول مدیریت خانواده

تعقیب اهداف سه‌گانه مذکور موجب پویایی و

رشد خانوادگی و تربیت نسلی سالم، صالح و

مصلح برای خدمت خالصانه به ساحت مقدس امام

زمان عَلَيْهِ السَّلَام خواهد شد.

بدین منظور بر آن شدیم تا در پی ارائه سلسله

مباحث «آموزش معارف خانواده‌های مهدوی»

(خانواده‌های بهاری) سه مبحث کلیدی:

✓ امام‌الگو و الگوی امام

✓ تربیت نسل مهدوی

✓ اصول مدیریت خانواده

را حضورتان تقدیم نمائیم.

مهدی نیلی‌پور

خرداد ۱۳۸۹

اهداف:

۱. انتخاب الگو و اسوه در زندگی
۲. شناخت راهکارهای علمی و عملی
- تربیت نسل صالح و مصلح
۳. شناخت اصول مدیریت خانواده

فوائد:

۱. کسب اطمینان، ثبات و آرامش و انتخاب هدف در زندگی با انتخاب اسوه و الگو
۲. افزایش انس و محبت نسبت به امام زمان علیه السلام و حضرت زهرا علیها السلام
۳. نظم‌بخشی و انتظام زندگی خانوادگی
۴. کسب موفقیت در تربیت نسل آینده‌ساز

مطالب آموزشی:

۱. تبیین لزوم انتخاب الگو و مدل صالح برای زندگی
۲. شناخت صفات بارز یاران امام زمان علیه السلام

- جهت تربیت نسل مهدوی
۳. شناخت ۱۲ راهکار علمی و ۱۹ راهکار عملی برای تربیت فرزندان امام زمانی
۴. آشنایی گذرا با اصول زندگی حضرت زهرا علیها السلام به عنوان الگوی شخصیتی امام زمان علیه السلام
۵. ارائه و توضیح ۴۶ اصل از اصول مدیریت خانواده

امام الگو

و الگوی امام

امام الگو و الگوی امام

خانه و خانواده مهد تربیت، تکامل و ساختن انسانهای موفق، فعال و صاحب نام است و برای دستیابی به این اهداف والا، استفاده از روشهای موفق و تأثیرگذار تربیتی، ضروری می‌باشد.

از جمله روشهای موفق تربیتی که سیره و فرهنگ قرآن بر آن تأکید فراوان دارد، روش الگونمایی و الگونگاری است که به عنوان یک قانون محوری تربیتی مورد توجه قرار گرفته است.

قرآن پیامبران و بویژه نبی اکرم صلی الله علیه و آله را به عنوان زیباترین مدلها و «الگوی أحسن» معرفی می‌نماید^۱ و در آیات گوناگون و نقل قصه زندگی آنان، به تشریح زندگی و اوصاف ایشان می‌پردازد.

در فرهنگ تشیع نیز، از جمله فلسفه‌های معرفی امام به مردم از سوی خدا، معرفی او به عنوان یک

۱. لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ. (احزاب/۲۱)

منبع و مرجع تربیتی و یک الگوی تمام عیار بندگی می‌باشد.

در بیان نیاز انسان به الگو و تبعیت عملی از یک الگو باید گفت: انسان دارای دو حالت و وضعیت روحی اخلاقی می‌باشد:

۱. وضعیت موجود ۲. وضعیت مطلوب

مراد از وضعیت موجود، همان وضعیتی است که انسان در حال حاضر با آن زندگی می‌کند و مراد از وضعیت مطلوب، وضعیتی است که یک انسان باید به آن برسد و در صورت رسیدن به کمال خویش، واجد آن خواهد شد. آری انسان به خاطر داشتن ظرفیت رشد و دستیابی به مراتب کمال و داشتن اراده و اختیار، وضعیت موجود و مطلوبش متفاوت است و بین «بودن» و «شدن» او فاصله‌ای زیاد وجود دارد، لذا قرآن انسان را به جهاد و کوشش، عبادت، تفکر، ذکر، علم‌آموزی و ... توصیه می‌نماید.

یکی از روشهای موفق و مؤثر برای سوق دادن انسانها به سوی وضعیت مطلوبشان، روش الگو نمایی می‌باشد؛ این روش با معرفی و تبیین شخصیت انسانهای کامل (و مطلوب الهی)، غایت کمالی هر انسان را پیش روی او قرار داده تا همه بکوشند با الگوبرداری از سیره و شخصیت آنان به وضعیت مطلوب خویش دست یابند.

لازم به ذکر است یک انسان با داشتن الگو و اسوه و آغاز سیر کمالی خود دائماً می‌تواند فاصله میان وضعیت موجود و وضعیت مطلوب خویش را اندازه‌گیری نماید و با کم کردن فاصله آنچه که هست و آنچه که باید باشد گامهای مؤثری در مسیر رشد خود بردارد.

این روش تربیتی و تأثیرات شگرف آن در رشد و تعالی انسان تا آنجا مهم است که خود امام عصر علیه السلام نیز با وجود الگو بودن برای بشریت، خود را دارای الگویی تربیتی معرفی نموده و می‌فرمایند:

(و فی ابنة رسول الله لی أسوة حسنة.)^۱

[و در (شخصیت و سیره) دختر رسول خدا صلی الله علیه و آله (حضرت زهرا علیها السلام) برای من سرمشقی نیکوست.]

الگوگیری و تأثیرپذیری امام زمان علیه السلام از حضرت زهرا علیها السلام، علاوه بر تأثیرپذیری‌های وراثتی و ژنتیکی دارای مظاهر متعدد دیگری نیز می‌باشد، از جمله:

✓ تعقیب اهداف فاطمی چون طاغوت ستیزی و حاکم سازی نظام امامت و عمل به سنت نبوی و علوی در پایان تاریخ

✓ علم‌آموزی و بهره‌گیری از علوم فاطمی، با استفاده از صحیفه فاطمیه^۲ که شامل علوم اولین و آخرین و مأخذ علمی امامان بوده و اکنون به عنوان

۱. بحار الأنوار، ج ۵۳، ص ۱۸۰

۲. اصول کافی، ج ۱، ص ۲۳۹

میراثی علمی نزد امام عصر علیه السلام می باشد.

✓ تربیت معنوی پس از ولادت و در دوره طفولیت، چنانچه در داستان ولادت امام زمان علیه السلام آمده است: چون حضرت مهدی علیه السلام تولد یافت، پرنده‌ای از آسمان آمد و ایشان را به همراه خویش به آسمان برد و چون حضرت حکیمه (عمه امام زمان علیه السلام) درباره آن پرنده پرسید، امام حسن عسگری علیه السلام فرمودند:

(هَذَا رُوحُ الْقُدُسِ الْمُوَكَّلُ بِالْأئِمَّةِ يُوَفِّقُهُمْ وَ يُسَدِّدُهُمْ وَ يُرَبِّيهِمْ بِالْعِلْمِ...)^۱

«این پرنده روح القدس است که بر امامان گماشته شده، آنان را یاری می کند، تأیید می نماید و تربیت علمی می کند...»

از سویی امام صادق علیه السلام فرمودند: (وَالرُّوحُ الْقُدُسُ وَ هِيَ فَاطِمَةُ...)^۲

«مراد از روح (در سوره قدر) روح القدس است و او فاطمه علیه السلام می باشد.»

✓ انتقام‌گیری حضرت مهدی علیه السلام از ظلم‌هایی که در حق حضرت زهرا علیه السلام شده است، چنانچه در روایات، امام زمان علیه السلام را منتقم ایشان شمرده‌اند.^۳

حال بر اساس این اصل بنیادین تربیتی، «یعنی

۱. بحار، ج ۵۱، ص ۱۴

۲. تفسیر البرهان، ج ۴، ص ۴۸۷

۳. الکوثر، ج ۷، ص ۳۳۲

انتخاب الگو» که حتی امام زمان علیه السلام نیز بدان ملتزم هستند و حضرت زهرا علیها السلام را الگوی خود معرفی می‌کنند یک خانواده امام زمانی نیز شایسته است با الگو قرار دادن زندگی خانوادگی حضرت زهرا علیها السلام و دقت در انتخاب الگوی امام خود و استخراج اصول حاکم بر خانه و خانواده حضرت فاطمه علیها السلام یک گام دیگر خود را به امام زمان نزدیکتر سازد. بدین منظور به معرفی فهرست اصول حاکم بر زندگی^۱ حضرت زهرا علیها السلام پرداختیم تا بتوانیم با شناخت و عمل به این اصول به جایگاه مطلوب خویش دست یابیم.

اصول حاکم بر زندگی حضرت زهرا علیها السلام
عبارتند از:

۱. اصل ساده‌زیستی و زهد خانوادگی
۲. اصل آرمانی بودن ازدواج و زندگی
۳. اصل اهمیت دادن به تربیت فرزندان
۴. اصل میهمان دوستی و ضیافت در خانه
۵. اصل تکریم و احترام متقابل اعضاء به یکدیگر
۶. اصل فرمان‌پذیری از شوهر
۷. اصل نفی ارزشهای جاهلی مانند ثروت‌مندی و تجمل‌گرایی در انتخاب همسر

۱. تفصیل این اصول در کتاب «فرهنگ فاطمیه» اثر مؤلف مورد بررسی قرار گرفته است.

۸. اصل آرایش و زینت برای همسر
 ۹. اصل اختصاص اطاقی برای عبادت در خانه و مأنوس نمودن فرزندان با عبادت
 ۱۰. اصل جهادی بودن همه اعضای خانواده و شهادت طلبی
 ۱۱. اصل ارتباط همه اعضاء خانواده با مسجد
 ۱۲. اصل علم دوستی همه اعضای خانواده
 ۱۳. اصل ارتباط با فرشتگان
 ۱۴. اصل استخدام خدمتکار برای امور زندگی و تربیت و رعایت حقوق او (فضّه)
 ۱۵. اصل محنت‌پذیری آرمانی همه اعضای خانواده برای مردم و برای رضای خدا
 ۱۶. اصل شجاعت‌ورزی همه اعضای خانواده
 ۱۷. اصل ایثار در همه اعضای خانواده
 ۱۸. اصل حاکمیت عواطف در گفتار و رفتار و مهرورزی متقابل بین همه اعضای خانواده
 ۱۹. اصل انضباط مداری همه اعضای خانواده
 ۲۰. اصل مشارکت در امور زندگی
- مشارکت و تعاون در همه مراحل و همه ابعاد گوناگون زندگی آن دو بزرگوار به وضوح نمایان بود. علی علیه السلام بچه‌داری می‌کرد و حضرت فاطمه علیها السلام نان می‌پخت و یا گندم آسیاب می‌کرد. علی علیه السلام به جهاد می‌رفت و زخم برمی‌داشت و فاطمه علیها السلام زندگی را اداره می‌نمود و در پشت جبهه حضور

می‌یافت و زخمهای همسرش را مداوا می‌کرد.

۲۱. حاکمیت اصل مشورت بر زندگی

اصل مشورت یکی از اصول حاکم بر زندگی فاطمه علیها السلام و علی علیه السلام بود به طوری که بارها برای امور زندگی خود به پیامبر صلی الله علیه و آله مراجعه می‌کردند و از ارشادات و راهنماییهای آن حضرت بهره‌مند می‌شدند؛ به عنوان نمونه می‌توان به مشورت با پیامبر صلی الله علیه و آله در خصوص استخدام خدمتکار اشاره نمود.

۲۲. ایثار و انفاق خانوادگی

ایثار یعنی مقدم داشتن دیگران بر خود که اصلی بسیار ارزشمند و فوق انسانی است و هر کس نمی‌تواند بدان دست یابد.

داستان سوره «هل أتى» و اطعام اسیر و مسکین و فقیر توسط اهل بیت علیهم السلام نمونه‌ای است از ایثار آن هم ایثار خانوادگی.

۲۳. اصل به کارگیری عوامل معنوی برای حلّ معضلات و

مشکلات

حضرت زهرا علیها السلام به تأثیر عوامل معنوی مانند نذر، ذکر و توکل و به کارگیری آنها در جای جای زندگی اعتقادی راسخ داشتند. به عنوان نمونه می‌توان به جریان نذر سه روز روزه آن بزرگوار به همراه سایر اعضای خانواده به جهت شفای حسین علیه السلام و التزام به تسبیحات مشهور به

تسبیحات حضرت زهرا علیها السلام به عنوان راهکاری جهت آسان شدن کارهای روزانه و جایگزینی برای خدمتکار، اشاره نمود.

۲۴. اصل عمل‌گرائی و کار و همکاری و تقسیم کار بین

اعضاء خانواده

فاطمه علیها السلام و علی علیه السلام به عنوان دو عضو برجسته یک خانواده ولایی برای کار و عمل ارزش فوق‌العاده‌ای قائل بودند، در امور فردی از روحیه بالای کاری برخوردار بودند و در امور زندگی نیز با یکدیگر همکاری می‌کردند.

علی علیه السلام در همه ابعاد زندگی چون عرصه جهاد، حکومت، سیاست، عبادت و باغداری و مزرعه‌داری و... بالاترین تلاشها را داشت و فاطمه زهرا علیها السلام نیز در مقام عبادت، دفاع از ولایت، کار در خانه، خانه‌داری، تربیت فرزند و اداره فدک بالاترین تلاشها را داشت.

۲۵. شاگرد پروری و تشکیل کلاسهای علمی و دینی در

خانه

خانه حضرت زهرا علیها السلام مدرسه بود و آن بانوی بزرگوار شاگردان بزرگی را تربیت نمودند. شاگردان آن حضرت تربیت یافتگان و راویان حدیثی هستند که تحت تعلیم و تربیت آن حضرت بوده‌اند؛ نمونه بارز این شاگردان امام حسن علیه السلام، امام حسین علیه السلام، حضرت زینب علیها السلام و حضرت ام‌کلثوم علیها السلام، حضرت

سلمان، جابر بن عبدالله، فضة خادمه و اسماء بنت عمیس می‌باشند و این علاوه بر امتیاز صحیفه فاطمیه است که یکی از مراجع و مأخذ علمی حضرات ائمه طاهرین علیهم‌السلام در طول تاریخ به شمار می‌رود.

۲۶. دفاع از ارزشها از طریق خطابه و تسلط بر ادبیات و

شعر در همه اعضاء خانواده

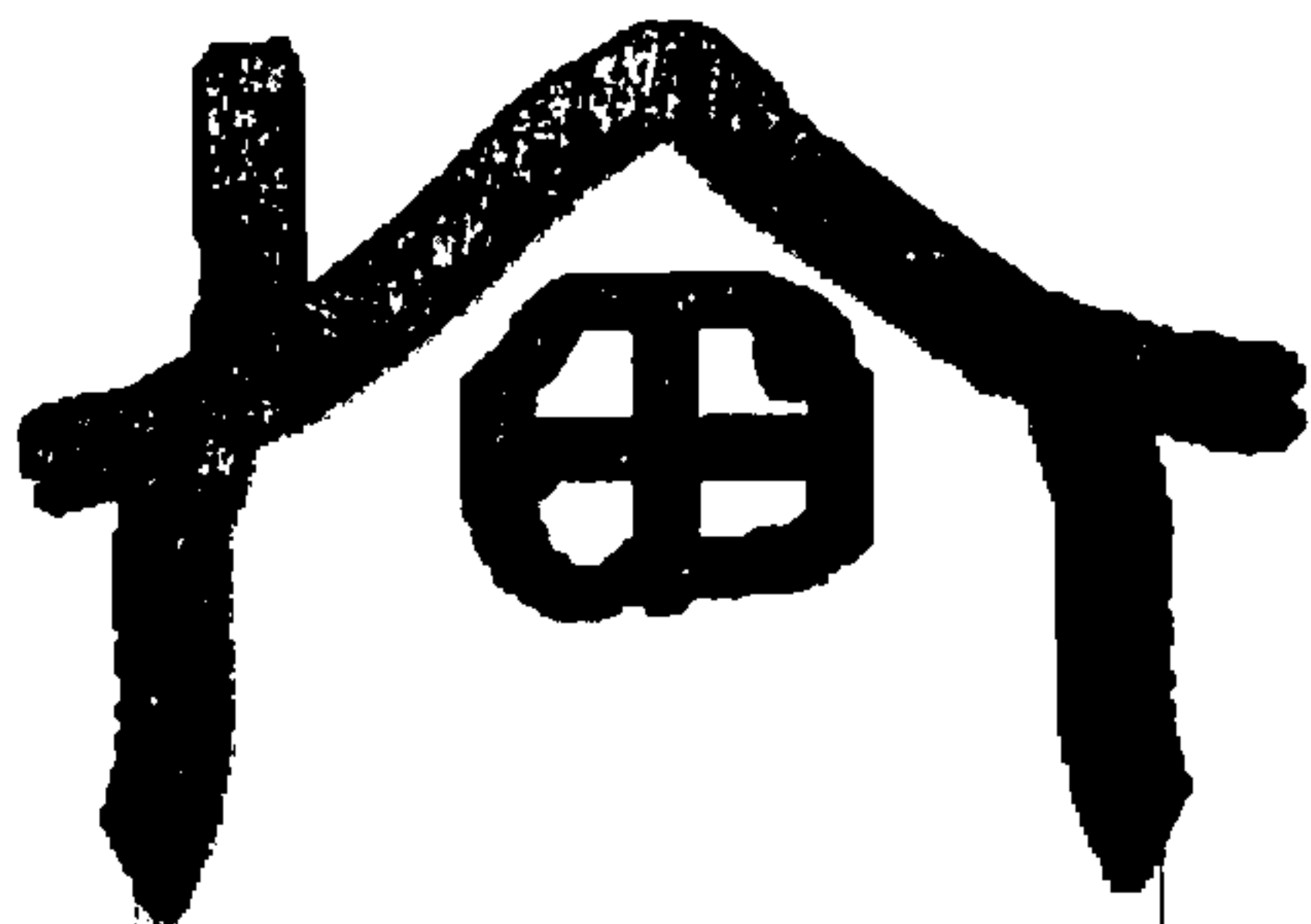
یکی از امتیازات حضرت زهرا علیها‌السلام، قدرت بیان، شیرینی گفتار و غنای کلامی ایشان است. حضرت زهرا علیها‌السلام در لحظات حساس تاریخی، خطبه‌هایی شیوا و مفصل در حدّ خطبه‌های بلیغ حضرت علی علیه‌السلام ایراد فرموده‌اند. مجموعه سخنان ایشان در کتاب نهج‌الحیة گردآوری شده که ترکیبی از جملات نغز و کوتاه و اشعار آن بانوی بزرگ می‌باشد. البته ناگفته نماند که این مهارت و استعداد کلامی در بین همه اعضاء خانواده حضرت به چشم می‌خورد.

۲۷. سیاسی بودن همه اعضاء خانواده

مبارزات حضرت زهرا علیها‌السلام در ابعاد مختلف سیاسی در زمان پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم و دفاع صددرصد آن حضرت از غدیر و از نظام امامت و خلافت امیرالمؤمنین علیه‌السلام و امتناع آن حضرت از بیعت با خلیفه و تلاش ایشان برای اقامه قسط و طاغوت ستیزی از جمله جلوه‌های مبارزات سیاسی آن

بزرگوار می‌باشد.

همچنین تربیت فرزندان سیاسی و طاغوت
ستیز از جمله شیوه‌های تربیتی حضرت زهرا علیها السلام به
شمار می‌رود.

تربیت

نسل مهدوی

تربیت نسل مهدوی

یکی از رسالتهای تربیتی خانواده‌های مهدوی تربیت نسل مستعد و مهیا از نظر علمی و عملی با هدف دین‌پذیری، ولایت‌پذیری و تربیت کامل برای یآوری و اجرای منویات امام زمان علیه السلام در زمان غیبت و حضور آن حضرت است. خانه‌های نورانی به نور ولایت و امامت، کانون تربیت سربازان امام زمان علیه السلام و عهده‌دار پرورش دادن یاوران جان‌بر کف برای حضرت هستند.

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در روایتی می‌فرمایند:

(أَدَّبُوا أَوْلَادَكُمْ عَلَى ثَلَاثِ خِصَالٍ: حُبِّ نَبِيِّكُمْ وَ

حُبِّ أَهْلِ بَيْتِهِ وَ قِرَاءَةِ الْقُرْآنِ...)^۱

«فرزندان‌تان را بر سه پایه و خصلت تربیت کنید:

محبت پیامبرتان، محبت اهل بیت او و قرآن.»

از طرفی در سخن پیامبر صلی الله علیه و آله و در ذکر احوال

آخر الزمان، به یک آسیب تربیتی در نظام خانواده اشاره شده و آن کوتاهی والدین در تربیت فرزندانشان می باشد. پیامبر ﷺ می فرمایند:

(وَيْلٌ لِأَوْلَادِ آخِرِ الزَّمَانِ مِنْ آبَائِهِمْ ... لَا يُعَلِّمُونَهُمْ شَيْئاً مِنَ الْفَرَائِضِ وَ إِذَا تَعَلَّمُوا أَوْلَادَهُمْ مَنَعُوهُمْ...)^۱

«وای بر فرزندان آخر الزمان از پدرانشان... که چیزی از واجبات دینی را به آنها نمی آموزند و چون فرزندانشان هم یاد می گیرند آنها را منع می کنند...»

این کلام نبوی اهمیت جدّیت در تربیت فرزندان در دوره غیبت را صراحتاً اعلام می دارد. لذا هر خانواده برای انجام این رسالت تربیتی خود (تربیت فرزندان صالح، مصلح و امام زمانی) لازم است دقت و اهتمام کافی در این زمینه را به خرج دهد که برای تحقق این مهم باید از این سه الگو و روش استفاده نماید:

۱. تربیت فرزند براساس اصول کلی تربیتی از دیدگاه شرعی و عقلی
۲. تربیت فرزند براساس توصیه های خاص اهل بیت علیهم السلام (با گرایش ولایی و عاشق پروری و عارف پروری نسبت به اهل بیت علیهم السلام)
۳. تربیت فرزندان براساس الگوی صفات

یاوران حضرت مهدی علیه السلام

آشنائی با روش اوّل: در مورد تربیت فرزند براساس اصول کلی تربیتی (شرعی و عقلی)، فهرستی با بیش از بیست مسئولیت برای والدین را مرور می‌کنیم:

۱. گزینش دقیق همسر
۲. رعایت اصول و دستورات شرعی و علمی همبستری
۳. انتخاب نام نیک و شایسته
۴. تحنیک (کام کودک با تربت امام حسین علیه السلام گشودن) و رعایت آداب ولادت مانند عقیقه (قربانی گوسفند برای فرزند)
۵. تغذیه پاک و حلال
۶. ملاحظت و بوسیدن
۷. آشناسازی فرزند با زمانه و آداب آن
۸. محبت و مهربانی به فرزندان
۹. تشویق به دانش‌پژوهی فرزندان تا رسیدن به مدارج عالی علمی
۱۰. حرفه‌آموزی و هنرآموزی به فرزندان و استقلال بخشی به آنان از نظر اقتصادی
۱۱. آموزش ورزش‌های سالم به فرزندان
۱۲. آموزش دین و سخنان پیشوایان دین
۱۳. تربیت فرزندان بر محور محبت محمد و آل محمد صلی الله علیه و آله و قرائت قرآن

۱۴. همراهی و بازی با فرزندان
۱۵. آموزش بهداشت و نظافت
۱۶. رعایت عدالت بین فرزندان
۱۷. رعایت مسائل مهم دوره‌های تربیتی
(کودکی، نوجوانی و جوانی)
۱۸. فراهم کردن شرایط ازدواج برای فرزندان
۱۹. رعایت عواطف بین فرزندان به ویژه نسبت
به دختران
۲۰. تمرین دادن کودکان به نیکی و خدمت به
مردم و سخاوتمندی
۲۱. آموزش اشعار ارزشی
۲۲. تنظیم وصیت‌نامه عادلانه
۲۳. نامه‌نگاری تربیتی به فرزندان (به عنوان
وصیت‌نامه اخلاقی)
- آشنائی با روش دوّم: در این بخش به ذکر
راهکارهای علمی و عملی با هدف عارف‌پروری و
عاشق‌پروری فرزندان نسبت به اهل بیت علیهم‌السلام به
شکل خاص خواهیم پرداخت.
- ✓ راهکارهای علمی (آموزشی)

۱. آموزش معرفت و محبت اهل بیت علیهم‌السلام از طریق

قصه‌گویی

در قرآن و در کتب تربیتی، بر قصه و آثار مثبت
آن، تکیه زیادی شده است. قصه‌گویی و
داستان‌گویی زبان مشترک بین همه تمدن‌ها و

فرهنگهاست و یکی از بهترین راههای نفوذ در افکار و شخصیت انسانها به شمار می‌رود. نقل زندگی اهل بیت علیهم‌السلام، تاریخ زندگی پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله، حضرت علی علیه‌السلام و حضرت زهرا علیها‌السلام و سایر امامان یکی از سالم‌ترین و بهترین روشهای تربیتی است که موجب ایجاد علقه معرفتی و عاطفی بین آنان و فرزندان ما خواهد شد.

۲. آموزش رفتارشناسی اهل بیت علیهم‌السلام (متدشناسی)

قرآن کریم در این باره می‌فرماید:

(لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ...)^۱

«مسئلاً برای شما در زندگی رسول خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله الگویی

نیکو می‌باشد.»

شناخت متد و شیوه‌های زندگی پیامبر و اهل بیت علیهم‌السلام و تلاش برای تنظیم زندگی خود و فرزندان با سنن و آداب آن بزرگواران، یکی از مؤثرترین راهکارهای مانوس سازی فرزندان با اهل بیت علیهم‌السلام می‌باشد دقت در اخلاق فردی، خانوادگی، اجتماعی اهل بیت علیهم‌السلام و به ویژه امام زمان علیه‌السلام و آشنائی با سیره عبادی، مدیریتی، سیاسی و چگونگی برخورد آنان با دوست و دشمن برای همه اعضای خانواده و بویژه نوجوانان و جوانان مفید خواهد بود.

۳. آموزش حدیث

یکی از راههای دل بستگی به اهل بیت علیهم السلام آشنائی با سخنان شیوا، زیبا و دل پذیر آنان است. امام صادق علیه السلام می فرمایند:

(بَادِرُوا أَحْدَانَكُمْ بِالْحَدِيثِ...)^۱

«با سرعت و جدیت نوجوانان خود را با احادیث آشنا کنید.»

از اینرو در جهت تربیت نسل مهدوی بایستی خود و فرزندان خود را با آثار خطابی و نوشتاری اهل بیت علیهم السلام همچون نهج البلاغه و صحیفه سجادیه آشنا نماییم و با ترنم مناجاتهای باقی مانده از خاندان معصومین علیهم السلام، ارادت و محبت و معرفت خود و فرزندان خود را به اهل بیت علیهم السلام بیشتر سازیم.

۴. آشنا ساختن فرزندان با آیات ولایت در قرآن

براساس آنچه محققین و پژوهشگران جمع آوری کرده اند بیش از ۳۰۰ آیه در قرآن پیرامون ولایت و امام زمان علیه السلام می باشد که در این آیات به طور مستقیم و غیر مستقیم، فضائل، مناقب و مقامات اهل بیت علیهم السلام و امام زمان علیه السلام مورد اشاره قرار گرفته و آشنائی ما با این مجموعه آیات ریشه های اعتقادی و مبانی فکری ما را نسبت به امامت و ولایت پایدار و غیرقابل زوال می سازد و قدرت علمی ما را

۱. وسایل الشیعه، ج ۱۲، ص ۲۴۷

برای دفاع از ولایت با استفاده از آیات قرآن افزایش می‌دهد.

۵. آشناسازی فرزندان با اهل بیت علیهم‌السلام به زبان هنر و

ادبیات

یکی از راههای آموزش معرفت و محبت امام زمان علیه‌السلام و اهل بیت علیهم‌السلام به فرزندان، آموزش از راه جلوه‌های هنری همچون خط، داستان، مداحی، سرود و شعر می‌باشد. امام صادق علیه‌السلام می‌فرمایند:

(يا مَعْشَرَ الشَّيْعَةِ عَلِّمُوا أَوْلَادَكُمْ شِعْرَ الْعَبْدِيِّ
فَأَنَّهُ عَلَى دِينِ اللَّهِ).^۱

«ای گروه پیروان ما! به فرزندان خود اشعار عبدی را آموزش دهید که او در طریق دین خداست.»

سفیان بن مصعب عبدی کوفی، یکی از شعرای اهل بیت علیهم‌السلام و از یاران امام صادق علیه‌السلام بوده و اکثر اشعار او درباره مناقب امیرالمؤمنین علیه‌السلام و فرزندان گرانقدر ایشان می‌باشد. علامه امینی درباره این شاعر و عاشق شیدایی خاندان وحی می‌گوید:

«در میان شعرهای عبدی، شعری به جز اشعار مربوط به اهل بیت علیهم‌السلام ندیده‌ام. تمام سروده‌های عبدی، مورد تأیید امام صادق علیه‌السلام بوده است و آن حضرت گاهی از عبدی می‌خواست که اشعاری برای مجالس عزاداری بسراید تا به یاد سالار شهیدان خوانده شود.»

علامه امینی در کتاب ارزشمند الغدیر مجموعه‌ای از اشعار عبدی را نقل می‌کند که در اینجا به یک مورد از آن اشاره می‌کنیم:

أَحِبُّ النَّبِيَّ الْمُصْطَفَى وَ ابْنَ عَمَّةِ
عَلِيًّا وَ سِبْطِيهِ وَ فَاطِمَةَ الزُّهْرَا
هِمْ أَهْلَ بَيْتِ أَذْهَبِ الرَّجْسِ عَنْهُمْ
وَ أَطْلَعَهُمْ أَفْقَ الْهُدَى أَنْجُمًا زُهْرًا
مُؤَالَاتُهُمْ فَرَضٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ
وَ حُبُّهُمْ أَسْنَى الذَّخَائِرِ لِلْآخِرِي
وَ مَا أَنَا لِلصُّحْبِ الْكِرَامِ بِمُبْغِضٍ
فَإِنِّي أَرَى الْبَغْضَاءَ فِي حَقِّهِمْ كُفْرًا^۱

(دوست دارم نبی و برگزیده خدا و پسر عمش
علی علیه السلام و دو فرزندش را و همچنین فاطمه‌ی زهرا علیها السلام
را)

(ایشان اهل بیت پیغمبرند که برده شده از ایشان
رجس و پلیدی و ستاره‌های نورانی و پرتوافکن افق
هدایت بر ایشان تابانیده است.)

(مودت و دوستی ایشان بر هر مسلمانی واجب است
و حب ایشان پایدارترین ذخیره برای آخرت است.)

(من همراهی و متابعت این بزرگواران را بد
نمی‌شمارم چرا که من دشمنی اهل بیت را کفر
می‌پندارم.)

البته گذشته از اشعار عبدی، آموزش هر نوع

هنر و شعری با هدف محبت افزائی و معرفت افزائی نسبت به اهل بیت علیهم السلام برای فرزندان، سودمند می باشد.

۶. آموزش زیبایی های اخلاقی و شخصیتی اهل بیت علیهم السلام

ذکر فضایل اخلاقی و کمالات شخصیتی و نمونه های تعالی روحی اهل بیت علیهم السلام، در تعمیق معرفت و محبت ایشان در دل های فرزندان بسیار مؤثر است و عطش دوستی نسبت به آن بزرگواران را دوچندان می کند. صفاتی همچون عدالت، سخاوت، شجاعت، حکمت، عبادات، مردم دوستی، تقوی، ایمان، عمل، زهد و قناعت و هزاران صفات پسندیده ی دیگر که آموزش این زیبایی های اخلاقی و کرامات و شگفتی های شخصیت اهل بیت علیهم السلام نقش بسزایی در تربیت نسل مهدوی دارد.

۷. معرفی دوستان و فدائیان اهل بیت علیهم السلام به فرزندان

شناخت و آشنائی با چهره های جذاب، روشن و با کمالی همچون ابوذر، سلمان، اویس قرنی، مالک اشتر، عمار یاسر و اصحاب امام حسین علیه السلام که در مسیر عشق و ورزی به اهل بیت علیهم السلام از تمام موجودی خود گذشتند و با پایداری کامل و به بهترین وجه ممکن، مرام عاشقی را به سینه تاریخ سپردند، الگوی مناسبی برای آموزش و تربیت ولایی فرزندان محسوب می شود.

۸. معرفی دشمنان اهل بیت علیهم السلام و بیان عمق خباثت‌های

آنان (و لزوم فاصله گرفتن از این افراد و افکار آنان)

از آموزش‌هایی که نوجوانان و جوانان را در زمینه ایجاد عشق و عمق‌بخشی به محبت اهل بیت علیهم السلام یاری می‌دهد، معرفی دشمنان اهل بیت علیهم السلام و شناساندن خباثت‌ها و رذالت‌های آنان به فرزندانمان می‌باشد که این شناخت موجب افزایش تبری و فاصله گرفتن از دشمنان اهل بیت علیهم السلام و گرایش خالصانه‌تری به آنان می‌گردد. چرا که اگر فرزندان بدانند در صورتی که پایگاه دل و عواطف خود را مصروف اشخاصی مقدس همچون حضرت مهدی علیه السلام و اهل بیت علیهم السلام نکنند، ممکن است به مسیری باطل کشیده شوند و در دام شیادان و جاذبه فریبنده دشمنان اهل بیت علیهم السلام قرار گیرند، مسلماً در کسب محبت اولیای الهی و دوری از فرهنگ مبتذل دشمنان دین کوتاهی نمی‌کنند.

۹. آموزش علم کلام

از آنجا که یکی از اصول دین، اصل امامت است، لازم است جهت تربیت نسل مهدوی و امام زمانی، فرزندان را با مجموعه عقاید دینی از جمله امامت آشنا ساخته و آنان را آموزش دهیم.

قرآن کریم لقمان حکیم را به عنوان یک پدر الهی که به آموزش اندیشه‌ی صحیح دینی فرزند

خود همت می‌گمارد، معرفی کرده و می‌فرماید:
 (و اذ قال لقمان لابنه وَ هُوَ يَعِظُهُ يَا بُنَيَّ لَا
 تُشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ الشُّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ).^۱
 «و زمانی که لقمان، فرزندش را موعظه می‌کرد و
 می‌فرمود: ای فرزندم به خداوند شرک نورز، زیرا شرک،
 ظلمی بزرگ است.»

همچنین امیرالمؤمنین علی علیه السلام در نامه‌ی ۳۱
 نهج البلاغه در مقام آموزش و تربیت فرزند خویش،
 بخش‌هایی از نامه را ویژه‌ی پرداختن به تربیت
 دینی و آموزش اندیشه‌ی دینی قرار داده و به طرح
 مباحث اعتقادی از توحید تا معاد می‌پردازد.

۱. آموزش چگونگی توسل به اهل بیت علیهم السلام بویژه امام

زمان علیه السلام

آموزش زیارات و ادعیه‌های اهل بیت علیهم السلام مانند
 زیارت جامعه کبیره، زیارت عاشورا و یا دعای
 عهد، دعای ندبه و دعای توسل و... از جمله
 راههای علمی جهت آموزش فرزندان بر محبت
 اهل بیت علیهم السلام است. آموزش مناجات‌های ائمه علیهم السلام
 مانند: مناجات خمسه عشر، دعای صحیفه‌ی
 سجّادیه، دعای کمیل و... آموختن رعایت ادب در
 هنگام برده شدن نام معصومین علیهم السلام بویژه نام مبارک
 امام زمان علیه السلام (قائم)، آموختن طریقه نوشتن
 نامه (عریضه) به پیامبر صلی الله علیه و آله و اهل بیت علیهم السلام و بویژه

امام مهدی علیه السلام و طریقه‌ی راز و نیاز با ایشان و کسب معنویت و عنایت از ناحیه‌ی آنها، آموزش اعمال مستحبی به نیابت از اهل بیت علیهم السلام و صدقه دادن برای امام زمان علیه السلام، همه و همه از راهکارهای آموزشی ارتباط با اهل بیت علیهم السلام محسوب می‌شوند.

۱۱. آموزش وظایف منتظران در دوران غیبت حضرت

مهدی علیه السلام به فرزندان

از بررسی روایات، نکات دقیق و ظریفی به عنوان وظیفه شیعه در عصر غیبت به دست می‌آید که به جاست فرزندان را با این نکات آشنا نمائیم؛ برخی از این نکات عبارتند از:

- ✓ تسلیم نشدن در برابر ستمگران
- ✓ پرهیز از آلوده شدن به گناهان و انحراف، در زمان آلوده بودن جامعه
- ✓ مأیوس نشدن از اصلاحگری در برهه‌ای که فساد فراگیر است.
- ✓ مقاومت در برابر مشکلات و صبر در راه دینداری و دفاع از حق
- ✓ زنده نگه داشتن حماسه‌ی انتظار و نام و یاد امام زمان علیه السلام
- ✓ ایجاد آمادگی در خویش برای ظهور امام زمان علیه السلام
- ✓ برپا ایستادن، در هنگام شنیدن لقب «قائم» به نشانه‌ی احترام و اعلام آمادگی قیام

- ✓ تمرین تقوا و پارسائی
- ✓ فراموش نکردن دو رکن مهم تبری از دشمنان و تولای دوستان
- ✓ ترک نکردن امر به معروف و نهی از منکر
- ✓ ایجاد آمادگی نظامی در خویش برای یاری امام زمان علیه السلام
- ✓ مرزبانی از دین در مقابل شبهات و بدعت‌ها
- ✓ تقویت ارتباطات عاطفی، ایثار و همدردی در میان پیروان اهل بیت علیهم السلام
- ✓ ایجاد زمینه‌ی فکری، روحی و اجتماعی ظهور در جامعه

۱۲. مراقبت از فرزندان در مقابل مکاتب انحرافی

یکی از هشدارهای جدی تربیتی، مراقبت نسل جوان و فرزندان پاک از دسترسی و آلوده شدن به ویروس‌های فکری و مکاتب انحرافی است.

در موضوع مهدویت و امام زمان علیه السلام، دشمن با پنج شیوه: انکار، تخریب، تحریف، تضعیف و جانشین‌سازی در طول تاریخ سود برده^۱ و گروهی از طرفداران اهل بیت علیهم السلام را به این سو و آن سو کشانده که در این خصوص مکاتب و تفکرات متعددی در طول تاریخ به وجود آمده است.

۱. لازم به ذکر است در کتاب مدیریت فرهنگی جلد سوم، اثر مؤلف، ۳۲ مورد از روشها و شیوه‌های دشمن در مقابله با جبهه حق برای آشنایی بیشتر ذکر شده است.

به عنوان نمونه ناصبی‌ها و وهابی‌ها اساساً فضائل اهل بیت علیهم‌السلام و مقامات آنها را انکار و در برخی موارد تحریف و یا تخریب و تضعیف می‌کند و مکاتبی مانند بهائی‌ها و یا در گذشته فرقه‌های کیسانیه و واقفیه اقدام به جانشین‌سازی و بدل‌سازی برای امامان شیعه می‌نموده‌اند.

همچنین فرقه‌های انحرافی غالیان و افراطیون فرقه‌هایی خطرناکند که در روایات اهل بیت علیهم‌السلام از آنان پرهیز داده شده است. حضرت علی علیه‌السلام می‌فرمایند:

(هَلَكَ فِي رَجُلَانِ: مُحِبُّ غَالٍ وَ مُبْغِضُ قَالٍ)^۱

«در باب من دو گروه به هلاکت افتادند: دوست

افراطی و دشمن کینه‌توز.»

و یا امام صادق علیه‌السلام در مراقبت از جوانان در برابر

فتنه منحرفین می‌فرمایند:

(إِحْذَرُوا عَلَى شَبَابِكُمُ الْغُلَاةَ لَا يُفْسِدُونَهُمْ؛ فَإِنَّ

الْغُلَاةَ شَرُّ خَلْقِ اللَّهِ يُصَغَّرُونَ عَظْمَةَ اللَّهِ وَ يَدَّعُونَ

الرُّبُوبِيَّةَ لِعِبَادِ اللَّهِ وَ اللَّهُ إِنَّ الْغُلَاةَ شَرُّ مِنَ الْيَهُودِ وَ

النَّصَارِيِّ وَ الْمَجُوسِ وَالَّذِينَ أَشْرَكُوا...)^۲

«به هوش باشید که غلات جوانان شما را فاسد

نکنند؛ زیرا غلات بدترین خلق خدا هستند، عظمت

خدا را پایین می‌آورند و برای بندگان خدا ادعای ربوبیت

۱. نهج البلاغه، حکمت ۴۶۹

۲. میزان الحکمة، ح ۱۵۲۶۲

می کنند. به خدا قسم که غلات از یهود و نصاری و مجوس و مشرکان بدترند.»

و یا امیرالمؤمنین علیه السلام درباره فرقه منحرف مرجئه می فرمایند:

(عَلِّمُوا صِبْيَانَكُمْ مَا يَنْفَعُهُمْ بِهِ لَا يَغْلِبُ عَلَيْهِمُ
الْمُرْجئةُ بِرَأْيِهَا).^۱ «کودکان و فرزندانان را مطالبی
بیاموزید که برایشان سودمند باشد پیش از آن که
مرجئه، افکار خود را به آنان القا کنند.»

✓ راهکارهای عملی (پرورشی)

۱. ازدواج و تشکیل خانواده‌ی اصیل و قانونی

یکی از مهمترین و سرنوشت سازترین مراحل تکوینی شخصیت هر فرد، مرحله‌ی تشکیل و انعقاد نطفه‌ی او می باشد. طریقه انعقاد نطفه‌ی هر فرد و حلال زاده بودن او، یکی از مهمترین و اساسی ترین زمینه‌ها برای پذیرش ولایت اهل بیت علیهم السلام و قبول معرفت و محبت و پیروی عملی از آنان است، به عبارت بهتر و ساده تر نسل امام زمانی بایستی نسلی پاک و حلال زاده باشد وگرنه مانع بزرگی برای پذیرش حق و حقیقت خواهد داشت، در روایتی رسول خدا صلی الله علیه و آله به این مورد اشاره کرده و می فرمایند:

(لَا يُبَغِضُنَا إِلَّا مَنْ خَبِثَتْ وِلَادَتُهُ).^۲

۱. بحار الأنوار، ج ۲، ص ۱۷

۲. أمالی صدوق، ص ۴۷۵

«با ما دشمن نیست مگر کسی که ولادتش ناپاک باشد.»

امام صادق علیه السلام می فرمایند:

(وَاللّٰهُ لَا يُحِبُّنَا مِنَ الْعَرَبِ وَالْعَجَمِ إِلَّا أَهْلَ الْبَيْتَاتِ وَ الشَّرَفِ وَ الْمَعْدِنِ وَلَا يُبْغِضُنَا مِنْ هَؤُلَاءِ وَ هَؤُلَاءِ إِلَّا كُلُّ دَنْسٍ مُّلْصَقٍ) ^۱ «به خدا سوگند که از عرب و عجم ما را دوست ندارند مگر کسانی که خانواده دار و شریف و اصیل هستند و از این رو از اینان و آنان ما را دشمن ندارند مگر کسی که آلوده و بی نسب باشد.»

۲. سازندگی خود و توجه به قانون وراثت

وراثت یعنی انتقال بعضی از خصوصیات والدین یا خویشان آنها به فرزندان که سبب شباهت فرزندان به والدین یا خویشان آنها می شود.

قانون وراثت یکی از مهمترین عوامل شخصیت ساز برای انسان می باشد. در برخی از نظریات تربیتی سهم تأثیر وراثت بر شخصیت انسان را تا ۷۰٪ اعلام می دارند و این نکته هم بشارت است و هم یک هشدار، چرا که اگر والدین نسبت به اهل بیت علیهم السلام عاشق و عارف باشند، امکان تأثیرگذاری مثبت از طریق قانون وراثت بر کودک را تا ۷۰٪ دارند، ولی اگر دچار نقصان و کاستی باشند از این طریق لطمه بزرگی به روح و روان کودک وارد خواهد آمد.

در تاریخ نمونه‌های زیادی دیده می‌شود که این قانون در شخصیت آنها نقش بسزایی داشته است، به عنوان نمونه امام صادق علیه السلام در وصف محمد بن ابی‌بکر می‌فرماید: «محمد نجابت را از مادرش به ارث برد.»

۳. مراقبت‌های ویژه دوران جنینی

انعقاد نطفه از راه حلال و بر اساس قانون دین و پرهیز از انعقاد نطفه در مواردی که شرع از آنها نهی کرده (مثل ایام حیض یا ایام ماه مبارک رمضان و در حالت روزه) و همچنین برقراری ارتباط معنوی و توجه به پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله، حضرت علی علیه السلام، حضرت زهرا علیها السلام، امام حسین علیه السلام و امام زمان (عجل الله تعالی فرجه الشریف)، در این مدت و گفتن برخی از اذکار به توصیه بعضی از علماء و خوردن مقدار کمی از تربت سیدالشهداء علیهم السلام به خواست الهی سبب ولایتی شدن فرزندان خواهد شد.

۴. مراعات آداب اسلامی (تحنیک، تغسیل، تسمیه) در

اولین روزهای تولد

لحظه‌های اولیه ورود طفل به عالم دنیا، لحظاتی مهم و سرنوشت‌ساز می‌باشد. پس از ماهها انتظار، پدر و مادر چشمانشان به دیدن فرزند خویش روشن شده و بزرگترین تحوّل و ثمره‌ی زندگی خود را مشاهده می‌کنند. برای چنین لحظاتی، آداب، اعمال و دستوراتی در خصوص معنویت، بهداشت،

نحوه تغذیه و طریقه نگهداری فرزند وجود دارد که می‌تواند آینده‌ای همراه با سلامت و سعادت را برای طفل رقم بزند.

در سخنان اهل بیت علیهم‌السلام به جهت تبرک، ایمنی بخشی جسمی و روحی فرزند و تربیت او در مسیر اهل بیت علیهم‌السلام چندین دستورالعمل وارد شده است، مانند:

الف) باز نمودن کام طفل با تربیت سیدالشهداء علیهم‌السلام و آب فرات. امام صادق علیه‌السلام در همین زمینه می‌فرمایند:

(حَنِّكُوا أَوْلَادَكُمْ بِتُرْبَةِ الْحُسَيْنِ علیه‌السلام فَإِنَّهُ أَمَانٌ).^۱

«کام فرزندان خود را با تربت امام حسین علیه‌السلام بردارید که مایه‌ی امنیت (جسم و روان) آنها خواهد بود.»

ب) غسل دادن فرزند با آب فرات در صورت امکان

ج) انتخاب نام مبارک و مقدّس «محمد» برای نوزاد پسر و «زهرا» برای نوزاد دختر حداقل تا هفت روز^۲

د) انتخاب نام دائمی مناسب که دارای بار معنوی برای طفل باشد.

۱. مستدرک الوسائل، ج ۱۵، ص ۱۳۹

۲. البته در رابطه با انتخاب نام زهرا برای نوزاد دختر روایتی موجود نیست و اگرچه این کار پسندیده و بجاست.

ه) عقیقه کردن (کشتن گوسفند یا شتر) برای سلامتی فرزند و اطعام نزدیکان و یا اهدای گوشت آن به فقراء و نیازمندان

و) گفتن اذان و اقامه در گوش طفل

۵. تغذیه‌ی حلال و طیب

بی‌دقتی نسبت به حلال و حرام بودن غذای فرزندان، آنها را دچار تاریکی روحی و گاهی شقاوت دینی و دشمنی با اهل بیت علیهم‌السلام و قاتل خوبان شدن می‌کند.

در اثر لقمه‌ی حرام است که کار انسان به جایی می‌رسد که حتی قاتل امام خویش می‌شود، چنانچه امام حسین علیه‌السلام در بیان علت عدم تأثیرگذاری سخنانش بر لشکریان عمر سعد در روز عاشورا فرمودند: (فَقَدْ مَلِئْتُ بِطُونُكُمْ مِنَ الْحَرَامِ...)^۱

«شکم‌های شما از حرام انباشته شده است...»

در این میان نه تنها بی‌دقتی بلکه گاهی دستهای پنهان و پیدای دشمنان اهل بیت علیهم‌السلام برای ربودن دلها از دامن پر مهر اهل بیت علیهم‌السلام و سربازگیری برای جبهه‌ی باطل خودشان، حرام‌خواری را به شیوه‌های گوناگون ترویج و انتشار می‌دهند، لذا والدین باید علاوه بر اینکه خودشان در کیفیت تغذیه فرزندانشان مراقب هستند، از فرزندان خود در مقابل تغذیه‌های ناپاک دیگران نیز مراقبت نمایند.

۶. دعای والدین در حق فرزندان

دعای والدین در حق فرزندان، در موفقیت، رشد و بالا رفتن ضریب پیروزی و توفیق او بسیار مؤثر است. امام صادق علیه السلام می فرمایند:

(ثَلَاثُ دَعَاوَاتٍ لَا يُحْجَبَنَّ عَنِ اللَّهِ تَعَالَى: دَعَاءُ الْوَالِدِ لِوَلَدِهِ إِذَا بَرَّهٗ...)^۱

«سه دعاست که از خداوند متعال پوشیده نمی ماند (و مستجاب می گردد): دعای پدر در حق فرزندش، هر گاه فرزند نسبت به او نیکوکار باشد...»

بنابراین در راستای تربیت نسل مهدوی اگر والدین می خواهند فرزندان عاشق اهل بیت علیهم السلام تربیت کنند، نباید از عامل دعا در حق فرزندان غفلت ورزند.

۷. آشنایی فرزندان با سرزمین های مقدس و زیارت

آشنا نمودن فرزندان با سرزمین هایی که رنگ و بوی اهل بیت علیهم السلام دارد و ذره ذره ی خاک آنها، انسان را به یاد فضائل و کرامات خاندان وحی می اندازد، در تربیت نسل مهدوی بسیار تأثیر گذارند. مکه و خانه ی خدا، صحرای عرفات، مدینه، کربلا، نجف، مسجد کوفه، مسجد سهله، مسجد جمکران، کاظمین و سامرا و سرداب مقدس و... مکان هایی برای آشتی و یا آشنایی بیشتر و بهتر با امام زمان علیه السلام هستند و نسل نو باید با این سرزمینها آشنایی کامل

داشته باشد. در مکتب تشیع راهکار زیارت برای همین منظور در نظر گرفته شده است.

۸. بزرگداشت ایام شهادت و ولادت ائمه طاهرين عليهم السلام

قرآن می فرماید: (و ذَكَرَهُمْ بِأَيَّامِ اللَّهِ)^۱

«آنان را به ایام خدا متذکر شو.»

امام صادق عليه السلام در تفسیر این آیه شریفه

می فرماید:

(أَيَّامِ اللَّهِ ثَلَاثَةٌ: يَوْمُ يَقُومُ الْقَائِمُ، وَ يَوْمُ الْكَرَّةِ وَ

يَوْمُ الْقِيَامَةِ).^۲

«روزهای خداوند سه روزند: روز قیام قائم (ظهور)،

روز رجعت و روز قیامت.»

آشنا سازی فرزندان با ایام الله و بزرگداشت ایام

ویژه مانند ایام ولادت و شهادت اهل بیت عليهم السلام و

شبهای قدر، در فضا سازی معنوی و روحی نسل

جوان بسیار مؤثر است، مخصوصاً بزرگداشت دهه

مهدویت و ایام ولادت آن حضرت در نیمه شعبان

۹. آراستگی ظاهری و آماده سازی محیط زندگی

در تربیت نسل مهدوی، فضا سازی و آماده

کردن محیط جهت زنده نگاه داشتن یاد حضرت،

در تربیت فرزندانی امام زمانی بسیار مؤثر است. در

این باره در بیان جداگانه‌ای تحت عنوان فضا سازی

خانه با نام و یاد امام زمان عليه السلام سخن گفته ایم.

۱. ابراهیم/۵

۲. تفسیر البرهان، ج ۴، ص ۳۰۷، ح ۳

۱۰. ایجاد آمادگی در فرزندان برای آنس با روز جمعه

از وظایف مهم والدین نسبت به فرزندان آن است که از روز جمعه خاطره‌ی خوشی در اذهان فرزندان خود ایجاد کنند و آنان را با فضایل و برکات این عید الهی هر چه بیشتر آگاه گردانند. پیامبر گرامی اسلام می‌فرماید:

(إشْتَرُوا لِصِبْيَانِكُمُ اللَّحْمَ وَ ذَكَّرُوهُمْ يَوْمَ الْجُمُعَةِ).^۱

«برای فرزندان خود گوشت تهیه کنید و آنان را با روز جمعه آشنا سازید.»

روز جمعه روزی است برای پاکیزگی، استراحت و تفریح، آموزش مسایل دینی و بالا بردن سطح آگاهی‌های مذهبی، روزی برای جمع شدن بر محور نماز و شرکت در بزرگترین اجتماع هفتگی (نماز جمعه) و بالاخره روزی است برای خواندن دعای ندبه و یاد کردن از امام زمان علیه السلام و انتظار ظهور حضرتش را کشیدن، البته لازم به ذکر است که درباره روز زمان ظهور امام زمان علیه السلام چهار دسته روایت وجود دارد: روایاتی که جمعه را روز ظهور معرفی می‌کند، روایاتی که شنبه را روز ظهور معرفی می‌کند، روایاتی که روز عاشورا را روز ظهور معرفی می‌کند و روایاتی که سال فردا/سال ظهور معرفی می‌کند که در وجه جمع این روایات

۱. مستدرک الوسائل، ج ۶، ص ۹۹

می‌توان گفت: امام زمان علیه السلام در روز جمعه «ظهور» و در روز شنبه «قیام» خواهد کرد که یکی از ایندو (ظهور یا قیام) در سال فردی و در روز عاشورایی اتفاق خواهد افتاد.^۱ همچنانی که در زیارت حضرت صاحب الأمر علیه السلام در روز جمعه می‌خوانیم:

(هَذَا يَوْمُ الْجُمُعَةِ وَ هُوَ يَوْمُكَ الْمُتَوَقَّعُ فِيهِ ظُهُورُكَ...)^۲

«این روز، روز جمعه است، روزی که متعلق به شماست و همه در آن روز، انتظار ظهور شما را می‌کشند.»

۱۱. ایجاد آمادگی نظامی و بدنی در فرزندان و حفظ روحیه حماسی آنان

یکی از راهکارهای عملی در تربیت نسل مهدوی جهت فداکاری در دوران غیبت و فردای ظهور در رکاب امام مهدی علیه السلام این است که جوانان امروز ما با نشاط و امید و اقتدار، به کسب قدرت بدنی و آمادگی نظامی و روانی برای یاری رساندن به حضرت بقیة الله (عجل الله تعالی فرجه الشریف)، بپردازند و در مسیر آرمانها و اهداف مقدس حضرت حرکت نمایند.

در روایتی از امام صادق علیه السلام در این خصوص آمده است:

۱. فرهنگنامه مهدویت، خدامراد سلیمانان ص ۴۶۲

۲. مفاتیح الجنان، مرحوم شیخ عباس قمی

(لِيُعِدَّنَّ أَحَدُكُمْ لِخُرُوجِ الْقَائِمِ وَلَوْ سَهْمًا فَإِنَّ اللَّهَ إِذَا عَلِمَ ذَلِكَ مِنْ نِيَّتِهِ رَجَوْتُ لِأَنْ يُنْسِيَ فِي عُمُرِهِ حَتَّى يُدْرِكَهُ وَ يَكُونَ مِنْ أَعْوَانِهِ وَ أَنْصَارِهِ.)

«هر کدام از شما باید برای قیام امام زمان علیه السلام تلاش کند ولو به آماده کردن یک تیر باشد، زیرا هنگامی که خداوند در نیت شخص چنین ببیند، امید دارم که عمرش را زیاد کند تا زمانی که او قائم علیه السلام را درک کند و از یاران و یاوران او گردد.»

۱۲. تقویت حس نظارت و حضور امام زمان علیه السلام در زندگی

این باور که هر لحظه اعمال ما مورد نظر و عنایت حضرت مهدی علیه السلام است و اینکه آن حضرت به همه امور و مسائل آگاهند و هیچ چیز بر او پوشیده نیست، می تواند زمینه رشد و تربیت هر چه بیشتر جوانان و نوجوانان را فراهم کند. احساس اینکه حضرت مهدی علیه السلام مراقب و ناظر اعمال همه هستند، می تواند نقش بسزایی در شخصیت انسانها داشته باشد، امام صادق علیه السلام در حدیثی می فرمایند:

(تُعْرَضُ الْأَعْمَالُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ، أَعْمَالُ الْعِبَادِ كُلِّ صَبَاحٍ أَبْرَارُهَا وَ فُجَّارُهَا...)^۱

«اعمال بندگان چه نیکوکار و چه بدکار هر صبح بر

رسول خدا عرضه می شود.»

علاوه بر این، هر سال نیز پرونده اعمال هر کس در شب قدر به دست امام زمان علیه السلام می رسد و

بنابر عملکرد یک سال گذشته وی مقدرات و سرنوشت او در سال آینده به دست مبارک حضرت رقم می خورد، لذا توجه به این مهم، یکی از مؤثرترین و ضروری ترین مسایل تربیتی است.

۱۳. سرباز سازی فرهنگی برای امام زمان علیه السلام

قرآن کریم می فرماید: (وَ مَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنْفِرُوا كَافَّةً فَلَوْلَا نَفَرَ مِنْ كُلِّ فِرْقَةٍ مِنْهُمْ طَائِفَةٌ لِيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ وَ لِيُنذِرُوا قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوا إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ.)^۱

«نباید مؤمنان همگی بیرون رفته و رسول را تنها گذارند، بلکه چرا از هر طائفه ای گروهی برای جنگ و گروهی برای آموختن علم مهیا نباشند تا آن علمی که آموخته اند به قوم خود بیاموزند، تا شاید قومشان خداترس شده و از نافرمانی حذر کند.»

یکی از مهم ترین اقدامات والدین آن است که فرزندان خود را جهت سربازی و خدمت امام زمان علیه السلام تقدیم دین کنند. اگر پدر و مادری شایستگی و آمادگی فرزندشان را در خدمت به دین و یاری رساندن به امام زمان علیه السلام مشاهده می کنند، لازم است ثمره ی زندگی شان را به ساحت مقدس آن حضرت هدیه کنند تا با آموزش معارف دین در حوزه های علمیه مبلغ و مروج مکتب امام عصر علیه السلام باشند. امام صادق علیه السلام فرمودند:

(لَوْ أُتِيَتْ بِشَابٍِّ مِنْ شَبَابِ الشَّيْعَةِ لَا يَتَفَقَّهُ فِي الدِّينِ لِأَوْجَعْتُهُ) ^۱

«اگر جوان شیعه‌ای را نزد من بیاورند که تفقه در دین نمی‌کند او را کیفر خواهم کرد.»

۱۴. تلقین

یکی از راههای تأثیرگذاری بر افکار و اندیشه‌ها و همچنین رفتارها، استفاده از روش تلقین و تبلیغ می‌باشد، دشمنان دین و امام زمان علیه السلام از این شیوه برای نابود کردن ارزشهای دینی و ولایت و محبت اهل بیت علیهم السلام استفاده می‌بردند و در برابر این شیوه باید حداقل به مقدار تبلیغات و تلقینات دشمن، ما نیز در جهت مثبت تبلیغ و تلقین داشته باشیم، به خصوص در مورد نوجوانان که چون در جنبه‌های عقلانی به رشد کافی نرسیده‌اند، تلقینات دشمنان در ایشان بیشتر تأثیرگذار است.

۱۵. ایجاد رغبت و میل

از جمله عوامل مهم گرایش انسان به یک موضوع، مسأله‌ی رغبت و کشش به سمت آن موضوع می‌باشد. ایجاد رغبت به خوبی‌ها، زمینه رسیدن به آنها را فراهم می‌سازد، لذا یکی از وظایف والدین برای تربیت ولایی فرزندانشان ایجاد رغبت و جاذبه نسبت به اهل بیت علیهم السلام و به ویژه امام زمان علیه السلام است.

۱۶. تشکیل عادت مثبت

با توجه به توصیه‌های معصومین علیهم‌السلام و نظریه‌های علمی، که عادات را یک عامل روانی برای انجام اعمال و کسب فضیلت‌ها می‌شمارند، والدین می‌توانند برای ایجاد و تعمیق محبت و عشق اهل بیت علیهم‌السلام به ویژه امام زمان علیه‌السلام از این فن تربیتی بهره‌جویی کنند و با تکرار و تمرین، محبت و گرایش به امام زمان را در فرزندان خود تبدیل به یک عادت مثبت نمایند. از جمله عادات مثبت در این زمینه و موضوع عبارتند از:

۱. عادت به یاد حضرت در شبانه‌روز
۲. عادت به خواندن دعاهای کوتاه و بلندی که مربوط به حضرت است.
۳. عادت به انجام کار خیر به یاد حضرت علیه‌السلام
۴. عادت به یاری رساندن به شیعیان و یاوران حضرت
۵. عادت به نوشتن و خواندن به نام و یاد حضرت
۶. عادت به صدقه دادن برای سلامتی حضرت

۱۷. ارائه سیر مطالعاتی و خرید کتاب و نوارهای مربوط

در این زمینه

از بهترین و مؤثرترین روشهای تربیتی برای فرزندان، ایجاد تسهیلات و امکانات لازم برای

کسب معرفت و ارتقای مدارج علمی و رشد آگاهی آنان است. خرید کتابهای مفید و مناسب، جزوات، مجلات، نوار و فیلم^۱ در موضوع معارف قرآنی و اهل بیت علیهم السلام و امام زمان علیه السلام یکی از راههای مناسب برای علاقمند نمودن فرزندان به مباحث مهدویت است.

۱۸. سپردن فرزندان به استاد و معلم دوستدار

اهل بیت علیهم السلام

نقش معلم و استاد و تأثیرگذاری مثبت یا منفی او در تربیت و شخصیت فرزندان بر هیچ کس پوشیده نیست. آموزش و تأثیرگذاری رفتاری معلم بر فرزند، همچون تأثیرگذاری کشاورز در زمین بایری است که با بذرافشانی کمیّت و کیفیت محصول آینده را رقم می‌زند. در سیره‌ی حضرت سیدالشهداء علیه السلام است که حضرت برای آموزش توحید و حمد، فرزند خود را به دست استاد سپرد و پس از موفقیت استاد، برای او هدایا و پاداشهایی ارزشمند مقرر داشت.^۲

در همین راستا می‌توان به قصه‌ی ممنوعیت لعن امیرالمؤمنین علیه السلام توسط عمر بن عبدالعزیز اشاره کرد،

۱. جهت کسب اطلاعات بیشتر می‌توانید به سیر مطالعاتی مباحث مهدویت که در بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود علیه السلام - اصفهان تهیه شده است، مراجعه کنید.

۲. کتاب کودک مرحوم فلسفی، ج ۲

اقدامی که عامل اصلی آن وجود استادی شیعه و مؤمن برای عمر بن عبدالعزیز در دوران کودکی بود.

۱۹. ذکر قصه‌ها و حکایات عنایات امام زمان علیه السلام به بزرگان برای فرزندان

قرآن کریم از شیوه قصه‌گویی و نقل حکایات صحیح و واقعی در جهت تربیت انسان‌ها بهره برده است؛ ما نیز می‌توانیم از این شیوه برای تربیت فرزندان ولایتی و امام زمانی استفاده ببریم، چرا که ذکر عنایات و نقل تشریفات افراد دلسوخته و عاشق به ساحت مقدس امام زمان علیه السلام فرزندان ما را تحت تأثیر نورانیت و اشراف حضرت قرار می‌دهد و آنان را با حضرت مانوس و همراه می‌سازد.

آشنائی با روش سوم: تربیت نسل یاوران مهدی، براساس الگوی صفات یاران حضرت مهدی علیه السلام می‌باشد.

در قرآن کریم و روایات اهل بیت علیهم السلام به مجموعه‌ای از خصلتها و ویژگیهای شخصیتی اصحاب المهدی پرداخته شده است. شمارش این صفات در قرآن و روایات به معنای حرکت در مسیر تربیت چنین نسلی و الگو قرار دادن این شیوه می‌باشد، به طور مثال قرآن شش صفت برای یاوران حضرت مهدی علیه السلام برمی‌شمارد:

(يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهَ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٍ عَلَى

المؤمنين، أَعَزَّةٌ عَلَى الْكَافِرِينَ، يُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِهِ
وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ...^۱

«ای کسانی که ایمان آورده‌اید هر کس از شما که از
دین خود باز گردد (باکی نیست) پس به زودی خداوند
قومی را می‌آورد که:

۱. خدا ایشان را دوست دارد.
۲. آنان نیز خدا را دوست می‌دارند.
۳. در مقابل مؤمنین فروتن هستند.
۴. در مقابل کافرین سرسختند.
۵. در راه خدا جهاد می‌کنند.
۶. از ملامت هیچ ملامتگری نمی‌هراسند.»

از جمله مصادیق این روایت یاران حضرت
مهدی علیه السلام می‌باشند.^۲

همچنین در روایتی طولانی امام صادق علیه السلام
بیست خصلت برای یاران حضرت مهدی علیه السلام
شمرده و فرموده‌اند:

(... و رجالٌ كأنَّ قُلُوبَهُمْ زُبُرُ الْحَدِيدِ لَا يَشُوبُهَا
شَكٌّ فِي ذَاتِ اللَّهِ أَشَدُّ مِنْ الْحَجَرِ لَوْ حَمَلُوا عَلَى
الْجِبَالِ لَأَزَالُوهَا لَا يَقْصِدُونَ بِرَأْيَاتِهِمْ بَلْدَةً إِلَّا خَرَّبُوهَا
كَأَنَّ عَلَى خِيُولِهِمُ الْعِقْبَانَ يَتَمَسَّحُونَ بِسَرِّحِ
الْإِمَامِ عليه السلام يَطْلُبُونَ بِذَلِكَ الْبَرَكَةَ وَ يَحْفُونَ بِهِ يَقُونَهُ
بِأَنْفُسِهِمْ فِي الْحُرُوبِ وَ يَكْفُونَهُ مَا يَرِيدُ فِيهِمْ رِجَالٌ

۱. مانده/۵۴

۲. بحار الأنوار، ج ۳۱، ص ۵۷۷

لَا يَنَامُونَ اللَّيْلَ لَهُمْ دَوِيٌّ فِي صَلَاتِهِمْ كَدَوِيِّ النَّحْلِ
 يَبِيتُونَ قِيَاماً عَلَى أَطْرَافِهِمْ وَ يُضْبِحُونَ عَلَى خِيُولِهِمْ
 رُهْبَانٌ بِاللَّيْلِ لِيُوثَّ بِالنَّهَارِ هُمْ أَطْلَوْعُ لَهُ مِنَ الْأُمَّةِ
 لِسَيِّدِهَا كَالْمَصَابِيحِ كَأَنَّ قُلُوبَهُمُ الْقَنَادِيلُ وَ هُمْ مِنْ
 خَشْيَةِ اللَّهِ مُشْفِقُونَ يَدْعُونَ بِالشَّهَادَةِ وَ يَتَمَنُّونَ أَنْ
 يُقْتَلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ شِعَارُهُمْ يَا لثَارَاتِ الْحُسَيْنِ إِذَا
 سَارُوا يَسِيرُ الرَّعْبُ أَمَامَهُمْ مَسِيرَةَ شَهْرٍ يَمْشُونَ
 إِلَى الْمَوْلَى إِرسَالاً بِهِمْ يَنْصُرُ اللَّهُ أَمَامَ الْحَقِّ.^۱

«... یاران مهدی علیه السلام ۱. مردانی اند پولاد دل ۲. همهی
 وجوشان یقین به خدا ۳. مردانی سخت تر از صخرهها
 ۴. اگر به کوهها روی آورند، آنها را از جای برکنند
 ۵. درفش پیروزگر آنان به هر شهر و پایتختی روی نهد،
 آنجا را به سقوط وادار می سازند. ۶. گویی آن مردان
 عقابان تیزچنگالند که بر مرکبها سوار شده اند. ۷. این
 شیرمردان پیروز و عقابان تیزچنگ برای تبرک و
 فرخندگی، دست خویش به زین اسب امام می کشند و
 بدینسان تبرک می طلبند. ۸. آنان او را در میان
 می گیرند و جان خویش را در جنگها پناه او می سازند.
 ۹. و هر چه را اشاره کند با جان و دل انجام می دهند.
 ۱۰. این شیر اوژنان، به شب هنگام ن خوابند. ۱۱. و
 زمزمه ی قرآن و مناجات خویش، چون صدای زنبوران
 عسل، درهم اندازند و تا بامداد به عبادت خدای
 بایستند. ۱۲. و بامدادان سوار بر مرکبها باشند، آنانند

راهبان شب و شیران روز ۱۳. و آنانند گوش به فرمانان
امام خویش ۱۴. و چون مشعلهای فروزانند و دل‌های
منور آنان، بسان قندیل‌های نور در سینه‌هایشان آویخته
است. ۱۵. این مردان، تنها از خدا می‌ترسند. ۱۶. و فریاد
لا اله الا الله والله اکبر آنان بلند است. ۱۷. و همواره در
آرزوی شهادت و کشته شدن در راه خدایند. ۱۸. شعار
آنان «یا لثارات الحسین» است. ۱۹. به هر سوی روی
آورند، ترس از آنان پیشاپیش در دل مردمان افتد (و
تاب مقاومت از همه بگیرد). ۲۰. این خداجویان، دسته
دسته، به سوی خداوند (یا امام) خویش روی می‌آورند
و خدا به دست آنان امام حق را یاری می‌کند.»

اصول

مدیریت خانواده

اصول مدیریت خانواده

خانواده به عنوان یک نهاد اجتماعی نیازمند نظم و نظام، مدیریت و تدبیر و اِعمال اصول و قوانینی خاص در جهت رشد و تعالی و پرورش انسان‌های تعالی خواه است. در یک خانواده مهدوی، مهمترین قوانین حاکم بر زندگی «خداگرائی» «ولی‌گرایی» و به دنبال آن «والاگرایی»^۱ اخلاقی است.

۱. امام صادق علیه السلام فرمودند: (إِنَّ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ خَصَّ رُسُلَهُ بِمَكَارِمِ الْأَخْلَاقِ فَاْمْتَحِنُوا أَنْفُسَكُمْ فَإِنْ كَانَتْ فِيكُمْ فَأَحْمَدُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ ذَلِكَ مِنْ خَيْرٍ وَإِنْ لَا تَكُنْ فِيكُمْ فَاسْأَلُوا اللَّهَ وَارْغَبُوا إِلَيْهِ فِيهَا، قَالَ فَذَكَرَهَا عَشْرَةً: الْيَقِينَ وَالْقَنَاعَةَ وَالصَّبْرَ وَالشُّكْرَ وَالْحِلْمَ وَحُسْنَ الْخُلُقِ وَالسَّخَاءَ وَالغَيْرَةَ وَالشُّجَاعَةَ وَالْمُرُوَّةَ) (کافی، ج ۲، ص ۵۶)
«همانا خداوند عزوجل پیغمبرانش را به مکارم اخلاق اختصاص داد، پس خود را بیازمائید اگر چنانچه در وجود شما هم بود، خدا را سپاس گوئید و بدانید که بودن آنها در شما خیر شماست و اگر در شما نبود از خدا بخواهید و نسبت به آنها رغبت جوئید سپس آنها را ده چیز شمرد: یقین، قناعت، صبر، شکر و خویشن داری، خلق نیکو، سخاوت و غیرت و شجاعت و مروّت.»

«خداگرائی» فطری از راه تزکیه نفس و مراقبتهای ویژه اخلاقی و عرفانی و خداگرائی علمی از طریق آشنائی با علم کلام و براهین علمی و فلسفی برای ما به دست می‌آید. در همین خصوص شهید مطهری (ره) در دو گفتار ارزشمند، دو مبحث «خدا در اندیشه انسان» و «خدا در زندگی انسان» را ارائه می‌دهند.

قانون «ولی‌گرائی» با شناخت و معرفت امام زمان علیه السلام و تنظیم زندگی براساس سیره مبارک حضرت و خواسته‌ها و رضایت ایشان تحقق می‌یابد.

و قانون «والاگرائی» با اخلاق محوری و رعایت اصول مدیریت خانواده، عینیت خواهد یافت. رعایت این اصول سطح فرهنگ و معنویت خانواده را بالا برده و به تعالی می‌رساند.

در اینجا تعدادی از مهمترین اصول مدیریت خانواده را مرور خواهیم کرد.

۱. اصل محبت‌ورزی (گنج زندگی)

✓ قال علی علیه السلام: (أَنْفَعُ الْكُنُوزِ مَحَبَّةُ الْقُلُوبِ).^۱

«پر سودترین گنج‌ها (به دست آوردن) محبت

دلهاست.»

خانه آشیانه کوچک عشق و میدان بزرگ تبادل عواطف و احساسات و بانک مهرورزی است، لذا

همهٔ اعضاء یک خانه باید در این بانک سرمایه‌گذاری‌های بلند مدت داشته باشد تا بتوانند همواره از حساب جاری خود محبت‌های خالصانه را دریافت و پرداخت کنند.

۲. اصل عدالت محوری

خانه و خانواده هم می‌تواند تصویری از کشوری کوچک باشد که درگیر جنگ‌های داخلی و عرصهٔ ظلم و حق‌کشی است و هم می‌تواند تصویری از مدینهٔ فاضله‌ای شود که عدالت در سرتاسر آن حاکم است. انتخاب هر یک از این دو تصویر، برعهدهٔ اعضای خانواده است، اما پیشه کردن عدالت در ارتباطات، برخوردها و مسائل زندگی از عوامل پایداری یک خانواده محسوب می‌شود.

۳. اصل لذت‌جویی و تمتع

خداوند متعال در انسانها غریزه و میل جنسی قرار داده و محدوده پاسخگویی به این نیاز طبیعی را تنها حریم ازدواج، مقرر فرموده است. در نظام تربیتی اسلام، یکی از اهداف ازدواج و تشکیل خانواده، ارضای مشروع غرائز و درک لذت‌های حلال می‌باشد که بجاست کانون یک خانواده برای زن و شوهر در این خصوص محیطی پاسخگو باشد. بدیهی است در صورت ارضای صحیح غرائز در حریم زناشویی خانه، جامعه از آفات و روابط

نامشروع تا حدّ بسیاری مصون می ماند، چنانچه علت بسیاری از ناهنجاری های جنسی اجتماع، عدم تشکیل خانواده و یا عدم ارضای کافی در چارچوب ازدواج می باشد.

۴. اصل تقسیم کار

یکی از اصول مدیریت خانه و خانواده، تقسیم عادلانه و منصفانه کارها بین همه اعضا می باشد، به گونه ای که هر کس به نوبه خود سهمی از وظایف خانه را برعهده گیرد، چنانچه پیامبر ﷺ در تقسیم کارهای خانه، کارهای بیرون از منزل را برعهده حضرت علی علیه السلام و کارهای درون خانه را برعهده حضرت زهرا علیها السلام گذاشتند.

۵. اصل عفو و صفح

قرآن کریم می فرماید: (و إِنْ تَغْفُوا وَ تَصْفَحُوا وَ تَغْفِرُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ)^۱ «اگر (آنان را) عفو کرده، چشم پوشی کنید و ببخشید پس خدا هم (در حق شما) آمرزنده و مهربان است.»

در نتیجه عمل به این اصل نه تنها نباید ناراحتی ها، آزرده گی ها و حتی دشمنی ها را در دل نگه داشت، بلکه باید آنها را ببخشید و نادیده گرفت. با وجود این خصلت در زندگی اختلافات به حداقل رسیده و رحمت و عطوفت بر فضای خانواده حاکم می شود.

۶. اصل تدبیر و برنامه‌ریزی

امیرالمؤمنین علیه السلام می‌فرماید:

(صَلَاحُ الْعَيْشِ التَّدْبِيرُ).^۱

«تدبیر و برنامه‌ریزی سبب اصلاح امور زندگانی

می‌شود.»

برنامه یعنی تهیه جدول زمانی تقسیم کارها و مسئولیت‌ها، تهیه برنامه‌ای برای کار، عبادت، ورزش، تفریح، تغذیه، مطالعه و ضیافت به گونه‌ای که همه نیازهای طبیعی انسان برطرف شود؛ از این رو برنامه‌ریزی یکی از کلیدهای کامیابی در مدیریت خانه و خانواده است.

۷. اصل سازگاری و انعطاف

امیرالمؤمنین علیه السلام می‌فرماید:

(الرَّفْقُ مِفْتَاحُ النَّجَاحِ)^۲

«نرم‌خویی کلید کامیابی است.»

واژه‌های رفق، سازگاری و انعطاف‌پذیری، مفاهیم اخلاقی مقدّس و لازمی برای حرکتی سالم و پرشتاب در چرخه زندگی به شمار می‌روند و هر گاه خداوند خیری اهل خانه‌ای را بخواهد میان آنان رفق، همدلی و همراهی قرار می‌دهد.

۱. غررالحکم، ص ۳۵۴

۲. میزان الحکمة، ح ۷۳۶۵

۸. اصل مادر محوری

در مدیریت نظام خانواده، باید جایگاه افراد به خوبی شناخته شود و حریم آنها به خوبی رعایت شود تا هر کس بتواند نقش خود را به درستی ایفاء کند. مادر مهمترین رکن خانواده و دارای مهمترین نقش تربیتی است، نقشی که به هیچ وجه جانشین پذیر نیست، هر چند پدر نیز در این امر سهم است، لذا بایستی هم پدر و هم فرزندان به اصل مادر محوری توجه کنند و با احسان، احترام، اکرام و خدمت مادر، او را در ایفای نقش تربیتی خویش یاری دهند.

۹. اصل قناعت و کنترل

حضرت علی علیه السلام می فرمایند:

(جَمَالُ الْعَيْشِ الْقَنَاعَةُ)^۱

«زیبایی زندگی و رفاه به قناعت است.»

قناعت یعنی خودکفایی و بسنده کردن به قدر ضرورت و به اندازه نیاز زندگی، لذا مدیریت خواهشها و تمایلات و کسب مناعت طبع از ابزار لازم ساختن یک زندگانی شیرین است.

۱۰. اصل توسعه اخلاق

اخلاق محوری به جای پول محوری از توصیه های مؤکد معصومین علیهم السلام است. امام علی علیه السلام می فرمایند:

(حُسْنُ الْخُلُقِ أَحَدُ الْعَطَائِنِ).^۱

«خوشخویی یکی از دو دهش است.»

از این اصل می‌توان به عنوان جانشین بسیاری از کمبودها و محدودیت‌ها بهره‌برداری نمود، چنانچه پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می‌فرمایند:

«وسعت ثروت شما به همه مردم نمی‌رسد پس با

(توسعه) اخلاق خود، همه را خرسند کنید.»^۲

۱۱. اصل تغافل و نادیده انگاری

اخلاق کریمانه بر محور نادیده انگاری و تغافل استوار شده است، رعایت این اصل، زندگی را ستودنی و تحسین برانگیز می‌کند، لذا امیرالمؤمنین علیه السلام فرمودند: (مَنْ لَمْ يَتَغَافَلْ وَلَا يَغُضُّ عَنْ كَثِيرٍ مِنَ الْأُمُورِ تَنَفَّصَتْ عَيْشَتُهُ).^۳

«هر کس در بسیاری از امور چشم‌پوشی نکند،

زندگیش ناگوار شود.»

۱۲. اصل هنر استراحت (خانه ایستگاه استراحت)

قانون اختصاص فرصتی برای استراحت در خلال فعالیت‌ها و مشغله‌های زندگی، در حکم روغن کاری کردن چرخهای زندگی است. ایجاد محیطی آرام و متنوع و بهره بردن از لذت‌های حلال الهی، توان جمعی خانواده را برای تلاش و رشد هر

۱. میزان الحکمة، ح ۵۵۰۱

۲. نهج الفصاحة، ح ۱۷۵

۳. میزان الحکمة، ح ۱۵۲۲۰

چه بیشتر فزونی می‌بخشد.

۱۳. اصل میهمان پذیری

پیامبر ﷺ فرمود: (زَكَاةُ الدَّارِ بَيْتُ الضِّيَافَةِ).^۱

«زکات خانه، مهمانخانه است.»

داشتن روحیه مهرورزی به دیگران در قالب میهمانی دادن، علاوه بر تقویت ارتباطات عاطفی، برکت‌زایی در زندگی، توسعه رزق و... از مهمترین عوامل شادی آفرین در زندگی به‌شمار می‌رود.

۱۴. اصل سخاوتمندی

حضرت رضا علیه السلام فرمودند:

(يَنْبَغِي لِلرَّجُلِ أَنْ يُوسِّعَ عَلَى عِيَالِهِ لِيَلَّا يَتَمَنَّوْا
مَوْتَهُ).^۲

«سزاوار است که مرد بر عیالش توسعه بدهد تا آرزوی مرگ او را نکنند.»

جریان زندگی برای روان ماندن به سخاوتمندی و دست و دل بازی به موقع نیازمند است و ایجاد رفاه برای همسر و فرزندان از جمله فضائل مهم اخلاقی است که یک مرد به عنوان مدیر خانواده باید برای عینیت بخشیدن به آن تلاش نماید.

۱۵. اصل معنویت‌گرایی

قرآن کریم در ستایش خانه‌های اهلبیت علیهم السلام می‌فرماید:

۱. نهج الفصاحة، ح ۱۳۵۷

۲. وسائل الشیعه، ج ۱۵، ص ۲۹۰

(فی بیوتِ اذنِ الله أن تُرْفَعَ و يُذْكَرَ فیها اسمُهُ.)^۱
 [نور هدایت) در خانه‌هایی است که خداوند اذن
 داده رفعت یابند و نام او در آنها ذکر شود.]
 سحرخیزی، ذکر لسانی و قلبی، دوستی نماز،
 تلاوت قرآن، انس با مناجات‌ها و اشعار معنویت
 آفرین، یاد خوبان عالم قدس و ارتباط قلبی با
 حضرات معصومین علیهم‌السلام از موهبت‌های آسمانی و از
 نشانه‌های خانه‌های سبز است، که برای نورانی
 کردن فضای یک خانواده و تبدیل آن به یک خانه
 الهی، تقید به این موارد لازم می‌باشد.

۱۶. اصل پاکی

قرآن در توصیف اهل بیت علیهم‌السلام می‌فرماید:
 (إِنَّمَا يُرِيدُ اللهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَ
 يُطَهِّرَكُمُ تَطْهِيراً.)^۲

«همانا خدا اراده کرده است که هرگونه رجس و
 پلیدی را از شما اهل بیت دور سازد و شما را پاک و
 مطهر گرداند.»

انسانهای پاک، پاکیزگی و پاکی معنوی را
 دوست دارند و پاکی را ترویج می‌کنند. پاکی چشم،
 گوش، دل، رزق، محیط زندگی، پاکی از گناه، خانه
 را به بهشتی دنیایی تبدیل می‌کند و مهمترین ثمره
 آن تربیت فرزندان پاک و با ایمان است.

۱. نور/۳۶

۲. احزاب/۳۳

۱۷. اصل نامه‌نگاری و مکاتبه

گاهی به خاطر وجود محدودیتهای مکانی، مالی و یا حیاء و خجالت، قلم بهترین و حتی گاهی تنهاترین وسیله برقراری ارتباط بین اعضای یک خانواده است. امیرالمؤمنین علیه السلام در نامه‌ای نسبتاً طولانی^۱، پر احساس و عمیق، مجموعه‌ای از مطالبات تربیتی خود را به فرزندان‌شان از طریق نامه‌نگاری ابراز داشته‌اند که مطالعه و تفکر آن برای خانواده‌ها بسیار سودمند است.

۱۸. اصل تشکر و قدرشناسی

قرآن کریم می‌فرماید:

(أَنِ اشْكُرْ لِي وِ لِوَالِدَيْكَ...)^۲

«شکرگزار من و پدر و مادرت باش.»

حاکمیت فرهنگ تشکر و قدردانی از یکدیگر و واکنش مثبت در برابر زحمات و ابراز عواطف دیگران، یکی از اصول مهم مدیریت خانواده است که از یک سو به افزایش مهرورزی‌ها و محبت‌ها بین اعضای یک خانواده کمک می‌کند و از سویی دیگر به تربیت نسلی شاکر در برابر نعمت‌های الهی منجر می‌شود.

۱. نامه ۳۱ نهج البلاغه

۲. لقمان/۱۴

۱۹. اصل شناخت روانشناسی زن و مرد

زن برای زن بودن و مرد برای مرد بودن به صفات و حالاتی نیازمند می‌باشند، شناخت این خصلتها و روحیات و روانشناسی زن و مرد، هم کمک شایانی در مدیریت بهینه و با کفایت زندگی و خانواده می‌کند و هم سبب افزایش درک متقابل و کاهش اختلافات بین اعضای خانواده می‌شود.

۲۰. اصل هدیه دادن (باز کردن پنجره‌های شادی به زندگی)

رسول خدا ﷺ فرمودند:

(تَهَادُّوا تُحَابِئًا، تَهَادُّوا فَاِنَّهَا تَذْهَبُ بِالضَّغَائِنِ) ^۱

«به یکدیگر هدیه دهید تا یکدیگر را دوست بدارید

و به یکدیگر هدیه دهید تا زنگارهای کینه از قلبهایتان برده شود.»

هدیه یکی از تکنیک‌های ارزان، آسان ولی مؤثر برای فعال نگه داشتن عواطف بین افراد بوده و علاوه بر تعمیق احساسات و زدودن کدورت‌ها، مانع فرسایشی شدن روند زندگی می‌شود.

۲۱. اصل استراتژی ارتباط فعال و همه‌جانبه

از محوری‌ترین و بلکه اساسی‌ترین ارکان نظام خانواده، وجود ارتباط سالم، فراگیر و پویا بین زن و شوهر و ارتباط بین هر یک از پدر و مادر با فرزندان است؛ به عنوان نمونه ارتباطات لازم در

یک خانواده سه نفره بدین قرار است:

- ✓ ارتباط زن با شوهر
- ✓ ارتباط زن با شوهر با زن
- ✓ ارتباط مادر با فرزند
- ✓ ارتباط پدر با فرزند
- ✓ ارتباط فرزند با پدر
- ✓ ارتباط فرزند با مادر

۲۲. اصل خدمت در خانه

بسیاری از پاداشها و موهبت‌های زندگی با میزان خدمت شما به خانواده خود رابطه مستقیم دارد، یعنی هر چه برای بهبود زندگی خانوادگی خود تلاش و خدمت کنید توانائی‌ها و موفقیت‌های خود را افزایش داده‌اید. رسول خدا ﷺ فرمودند:

(لَا يَخْدُمُ الْعِيَالُ إِلَّا صَدِيقٌ أَوْ شَهِيدٌ أَوْ رَجُلٌ يَرِيدُ اللَّهَ بِه خَيْرَ الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ).^۱

[به همسر (و فرزندان) خود خدمت نکند مگر صدیق یا شهید یا مردی که خداوند خیر دنیا و آخرت او را بخواهد.]

۲۳. اصل آشنایی با سرنوشت

حضرت علی عليه السلام می‌فرمایند:

(مَنْ أَصْبَحَ عَلَى الدُّنْيَا حَزِينًا فَقَدْ أَصْبَحَ لِقَضَاءِ اللَّهِ سَاخِطًا).^۲ «هر که برای دنیا اندوه خورد، از قضای الهی ناخشنود است.»

بسیاری از مشکلات یک خانواده به مسائل اقتصادی و سرنوشت خدادادی آنان مربوط می‌شود.

۱. میزان الحکمة، ح ۷۸۸۱

۲. همان، ح ۱۶۷۹۲

خداوند متعال برای هر فرد و هر خانواده سرنوشتی مقدر کرده که البته برای آنان خیر محض است، هر چند باور آن برای برخی دشوار باشد.

شناخت تقدیرات الهی و راضی بودن به آنان و شناخت اشتباهات و مشکلاتی که منشأ آن خود انسان است و نه تقدیر الهی و تلاش برای رفع آنها و تفکیک این دو مقوله از یکدیگر، سبب رضایتمندی افراد یک خانواده از داده‌های الهی و قبول سرنوشت خدادادی آنها می‌شود.

۲۴. اصل سرور و شادی

امام باقر علیه السلام می‌فرمایند: (مَا أَفَادَ عَبْدٌ عَبْدًا فَائِدَةً خَيْرًا مِنْ زَوْجَةٍ صَالِحَةٍ إِذَا رَأَاهَا سَرَّتُّهُ وَ إِذَا غَابَ عَنْهَا حَفِظَتْهُ فِي نَفْسِهَا وَ مَالِهِ).^۱

«بنده مؤمن سودی بهتر از همسر شایسته به چنگ نیاورده است، همسری که شوهرش با دیدن او خوشحال شود و هر گاه از وی دور شود در غیابش نگهبان خود و اموال او باشد.»

مدیریت خانوادگی موفق می‌طلبد که اعضاء خانواده افرادی با نشاط باشند و فضای خانوادگی شادی برای خود و خانواده خود فراهم آورند. وجود کانون گرم خانواده و تبادل عواطف پاک تحمل بسیاری از دشواری‌های زندگی را آسان کرده و سبب می‌شود افراد از زندگی خویش لذت ببرند.

۲۵. اصل انتخاب داور خانوادگی و آشنایی با حقوق

خانواده

قرآن در مورد حلّ مشکلات خانوادگی قبل از اقامه دعوی در دادگاههای رسمی و قانونی، به مراجعه نزد «قاضی تحکیم» سفارش کرده و در پرتو شرایطی این راهکار را موفقیت آمیز معرفی می نماید: (و إِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا فَابْعَثُوا حَكَمًا مِنْ أَهْلِهِ وَ حَكَمًا مِنْ أَهْلِهَا إِنْ يُرِيدَا إِصْلَاحًا يُوَفِّقُ اللَّهُ بَيْنَهُمَا إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا خَبِيرًا).^۱

«اگر از (ناسازگاری و) جدایی میان آن دو (زن و شوهر) بیم داشتید، پس داوری از خانواده شوهر و داوری از خانواده زن برگزینید (تا به اختلاف آن دو رسیدگی کنند) که اگر این دو بنای اصلاح داشته باشند خداوند میانشان توافق ایجاد می کند زیرا خداوند (از نیات همه) باخبر و آگاه است.»

۲۶. اصل هنرمندی و خلاقیت‌های شاعرانه و

حرفه‌آموزی

آموختن هنرهایی همچون خطاطی، نقاشی، طراحی، نویسندگی، شعر، داستان‌نویسی، آواز، خیاطی، قالی‌بافی و... از هنرهای لازم خانوادگی است که می‌تواند علاوه بر پر کردن سالم اوقات فراغت، سبب شکوفایی استعدادها و توانمندی و استقلال مالی افراد خانواده گردد.

رسول خدا ﷺ می فرمایند: (نِعْمَ اللَّهْوُ الْمِغْزَلُ
لِلْمَرْأَةِ الصَّالِحَةِ) ^۱

«برای زن شایسته ریسندگی چه سرگرمی خوبی

است.»

۲۷. اصل ملاحظه خانواده اول تا سوم

امام سجاده علیه السلام می فرماید: حقوق خویشاوندان بسیار است و به اندازه میزان قرابت آنها با توست، سپس حضرت می فرماید:

(فَأَوْجِبُهَا عَلَيْكَ حَقُّ أُمَّكَ ثُمَّ حَقُّ أَبِيكَ ثُمَّ حَقُّ
وَلَدِكَ ثُمَّ حَقُّ أَخِيكَ ثُمَّ الْأَقْرَبُ فَالْأَقْرَبُ وَالْأَوَّلُ
فَالْأَوَّلُ) «پس واجب ترین حق، حق مادرت است
سپس حق پدرت، سپس حق فرزندان سپس حق
برادرت و سپس هر کس به تو نزدیکتر است...»

یک انسان پس از ازدواج دارای سه خانواده خواهد بود، خانواده اول، همان خانواده پدری و مادری اوست، خانواده دوم همان زندگی مشترکش با همسرش می باشد و خانواده سوم خانواده همسرش می باشد. انسان باید حقوق هر سه خانواده را رعایت کند و خود را متعلق به هر سه بداند.

۲۸. اصل آراستگی و زینت

آراستگی مرد برای همسر و آرایش زن برای شوهر از اموری است که از سویی هم نشاط و شادمانی فردی تولید می کند و هم زمینه ایجاد

دلبستگی دوستی و مهرورزی را تقویت می‌نماید و از سوی دیگر ضریب خطا و دل‌بستن هر یک از زوجین به افراد دیگر را از بین می‌برد و علاوه بر تأمین سلامت خانواده، سلامت اجتماع را نیز تضمین می‌نماید.

۲۹. اصل گفتگو، استنطاق و مذاکره (کنفرانس خانوادگی)

از اصول مهم مدیریت خانواده و از راهکارهای مهم استمرار بخشی و یا بازسازی روابط خانوادگی، اختصاص فرصت ویژه برای گفتگو با اعضای خانواده، نشستهای خانوادگی و هنر گفتگو، استنطاق گفتاری و تقویت مهارت گفتن و شنیدن است. رسول خدا ﷺ می‌فرمایند: (جُلُوسِ الْمَرْءِ عِنْدَ عِيَالِهِ أَحَبُّ إِلَيَّ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى مِنْ اعْتِكَافٍ فِي مَسْجِدِي هَذَا).^۱

«نشستن مرد نزد زن و فرزندش نزد خدا محبوبتر از اعتکاف او در مسجد من (مسجد النبی) است.»

۳۰. اصل تلاش برای توسعه و سلامت اقتصادی خانواده

تلاش برای کسب درآمد حلال بیشتر، به نیت حفظ آبرو، حل مشکلات خود و دیگران، رشد اقتصادی و برآوردن همه نیازمندی‌ها مشروع و معقول، امری پسندیده و خداپسندانه است.

این تلاش گرچه تنها وظیفه مردان بوده، اما

سهیم شدن زنان در این وظیفه به شرطی که حدود الهی رعایت شود و با وظایف خانوادگی و دینی آنان منافاتی نداشته باشد، سبب حرکت تندتر چرخه زندگی شده و آینده‌ای همراه با آسودگی خاطر را برای همه اعضای خانواده رقم خواهد زد.

۳۱. اصل جمع‌گرایی و غذای جماعت

در فرهنگ تربیتی اسلام و تنظیم قوانین آن، یکی از اصول مهم، دوری از انزوا و گوشه‌گیری و دقت به جمع و جمع‌گرایی حتی در غذا خوردن است. یکی از فلسفه‌های مهم عبادات جمعی نیز تقویت این روحیه در انسانهاست.

پیامبر ﷺ می‌فرمایند:

(كُلُوا جَمِيعاً وَلَا تَفَرَّقُوا فَإِنَّ الْبِرْكَهَ مَعَ الْجَمَاعَةِ).^۱

«دسته جمعی غذا بخورید و پراکنده نشوید، چرا که

برکت با جماعت است.»

۳۲. اصل همسایه‌داری

سخن حضرت زهرا علیها السلام به فرزندشان امام مجتبی علیه السلام (یا بُنَّی الْجَارِ ثُمَّ الدَّارِ)^۲ یک فرمول حیاتی برای رشد، دیگرگرایی، اخلاق اجتماعی و گریز از خودمحوری و خودپرستی بوده و لازم است در خانواده‌ها مورد توجه جدی قرار گیرد.

۱. خیر و برکت از نگاه قرآن و حدیث، ص ۴۳۲

۲. وسائل الشیعه، ج ۷، ص ۱۱۲ «فرزندم اول همسایه سپس خانه»

۳۳. اصل حفظ حریم و احترام همهٔ اعضاء از اولین تا**آخرین**

جلوگیری از فرو ریختن مرزهای اخلاقی و شکسته شدن حریمها و حفاظت از شئونات شخصیتی خود و افراد خانواده بویژه در زمان اختلافات و کشمکش‌ها از اصول مهم مدیریتی در خانواده است.

۳۴. اصل تحمّل فریادها و بچه‌گی‌ها

موضع‌گیری عجولانه و منفعلانه در برابر رفتارهای نسنجیده و فریادهای بی‌جای اعضای خانواده، خانه را به محل نزاع تبدیل کرده و خسارات غیر قابل جبرانی به شخصیت همهٔ اعضاء وارد می‌سازد. تحمّل نابخردی‌ها و رعایت انصاف در منازعات و چشم‌پوشی از رفتارهای نامناسب دیگران در شرایط بحرانی، اصلی مهم و قابل توجه برای ترمیم کاستیهای افراد و زندگی است.

۳۵. اصل صداقت و راستی

از اصولی که نه تنها در زندگی خانوادگی بلکه در زندگی اجتماعی نیز کارآمد است، اصل صداقت در نیّت، گفتار و رفتار بوده که از مهمترین ملاکهای انتخاب همسر، همسایه، همسفر و همکار^۱ نیز به شمار می‌رود. رعایت این اصل مهم در ابتدا و هم در طول زندگی بسیار ضروری است.

۱. (یا ایُّهَا الَّذِینَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَ کُونُوا مَعَ الصَّادِقِینَ) (توبه/۱۱۹)

۳۶. اصل عدم هراس از فقر و توجه به انواع سرمایه‌ها

برای مدیریت بهینه سیستم خانواده و از میان بردن هراس از فقر، ایجاد روحیه احساس ثروتمندی و توانگری بسیار مهم و اساسی است و بر فرض وجود فقر، چگونگی مدیریت زندگی فقیرانه، نوع نگاه به فقر و توجه به سرمایه‌های معنوی زندگی نیز مهم و قابل توجه است.

۳۷. اصل قبول اختلافات و مدیریت اختلافات

اعتقاد به اینکه طبیعت خلقت انسان بر اختلاف، تضاد و تکثر و چندگونگی است و مدیریت کردن این اختلافات، منشأ دلبستگی شدید بین زوجین و یا اعضای خانواده است. پذیرش طبیعی بودن اختلافات و تفاوتها، علاوه بر کاهش حساسیتها، انسان را در به سلامت طی کردن سختیهای زندگی یاری می‌کند و سبب می‌شود به مرور زمان اختلاف بین اعضاء به اتحاد و همدلی تبدیل گردد.

۳۸. اصل مهندسی مادّی خانه‌سازی و خانه‌داری

رعایت قوانین مهندسی خانه‌سازی و خانه‌داری، برای ایجاد فضایی مناسب و رشد آفرین ضروری است که به برخی از این قوانین اشاره می‌کنیم:

۱. مصرف کردن پول فروش خانه در خرید

خانه‌های دیگر

۲. حیاء در خانه‌سازی (محفوظ بودن محدودهٔ فعالیت کدبانو، جداسازی برای حفظ حریم زن و مرد و...)
۳. نگهداری حیوانات خانگی و پیش‌بینی کلبهٔ حیوان در خانه
۴. حفظ بهداشت و نظافت محیط خانه و لوازم خانه
۵. نورپردازی و روشنایی مناسب منزل
۶. داشتن اتاق خواب خصوصی برای زوجین و فرزندان
۷. تهیه وسایل هنری و بافندگی در خانه
۸. زیباسازی اتاق مربوط به خانواده و زنان
۹. رعایت همهٔ نکات رفاهی و روانشناسی در محیط آشپزخانه (که مادران بیشترین ساعات زندگی خود را در آنجا سپری می‌کنند.)

۳۹. اصل مهندسی معنوی خانه‌سازی و خانه‌داری

- دقت در مسائل معنوی و آخرتی خانه‌سازی نیز، از جمله عوامل محیطی مؤثر بر شخصیت اعضای خانواده است. برخی از این مسائل عبارتند از:
۱. غیر غصبی بودن زمین و مصالح و لوازم خانه
 ۲. قبله محوری در خانه‌سازی
 ۳. انتخاب همسایه خوب

۴. تعبیه اتاق نماز و اتاق استراحت
۵. کار علمی و فکری در خانه
۶. آیه‌آرایی خانه و اتاقها
۷. تلاوت قرآن در خانه
۸. میثاق معنوی خانوادگی برای نماز شب
۹. ذبح گوسفند پس از خانه‌سازی
۱۰. نظافت و بهداشت خانه
۱۱. رعایت حقوق همسایگان
۱۲. برگزاری جلسات دینی خصوصی و عمومی در خانه

۴۰. اصل کد گذاری لوازم و اشیاء زندگی

در سیره اخلاقی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله آمده است که حضرت حیوانات، اسلحه و اثاثیه منزل خود را نام گذاری می کردند، مثلاً نام پرچم حضرت عقاب، نام شمشیرش که در جنگ‌ها همراه داشت ذوالفقار و شمشیر دیگر مِخْذَم بود و...^۱

۴۱. اصل حفظ میثاقها و وفاداری

با توجه به جایگاه ارزشمند وفاداری در میثاقهای خانوادگی، لازم است هر یک از زن و مرد در لحظه‌های خلوت خود، درون خود را از همه عوامل جفاکاری و تضعیف پیمان خانوادگی پالایش کنند و دائماً در تحکیم این «میثاق عشق» تلاش نمایند.

۴۲. اصل رازداری و حفظ اسرار

امام علی علیه السلام می فرمایند:

(إِخْفَظْ أَمْرَكَ وَلَا تُنْكِحْ خَاطِبًا سِرَّكَ.)^۱

«امور و اسرار مربوط به خودت را نگه دار و دختر رازت را عروس هر خواستگاری نکن»

حفظ اسرار خانوادگی و حل کردن مشکلات در چارچوب خانه و جلوگیری از باخبر شدن نزدیکان از مسائل و اسرار خانوادگی، از جمله صفات متعالی و زیبای یک خانواده است.

۴۳. اصل مهارت مقابله با فقدانها در زندگی

از جمله واقعیت‌های طبیعی و اجتناب ناپذیر در هر زندگی وجود فقدانهایی (چون مرگ شوهر، همسر، فرزند و یا ورشکستی مالی و...) است که در صورت عدم آشنایی با فلسفه الهی این فقدانها و خیریت آنها برای انسان ممکن است به معزلی فکری برای اعضای خانواده تبدیل شود.

توضیح اینکه برخی از فقدانها و کمبودها که انسان نقشی در تولید آن ندارد، برای او خیر محض بوده و علاوه بر اینکه امتحان الهی او محسوب می‌گردد، سبب تزکیه نفس او خواهد شد. داشتن دید مثبت درباره این فقدانها و سپاسگزاری از نعمتهای موجود الهی راه را برای برطرف شدن کمبودها و ازدیاد نعمتهای الهی هموار خواهد کرد.

۴۴. اصل شناخت مسیر، مقصد و لوازم سفر زندگی

با تشکیل یک خانواده، قطاری در مسیر مشخص شده خود و به سوی هدفی مشخص به حرکت درمی آید. برای عبور همراه با سلامت در این مسیر باید مقصد، مراحل، نقشه راه، توقفگاهها و سایر خصوصیات مسیر کاملاً شناخته شده باشد؛ این مراحل در تربیت فرزند عبارتند از: شکل گیری و انعقاد نطفه، دوره کودکی، دوره نوجوانی، دوره جوانی و دوره میانسالی.

۴۵. اصل ثبات و استحکام خانواده

استحکام و سلامت نهاد خانواده تأثیرات فراوانی در برآورده نمودن ثبات فردی و اصلاح نظام اجتماعی خواهد داشت. عوامل فراوانی در انسجام و استحکام نظام خانواده نقش دارند که برخی از آنها عبارتند از:

۱. نگاه تقدس آمیز و فرا زمینی داشتن به

ازدواج و تشکیل خانواده

۲. داشتن انتظارات معقول از ازدواج

۳. اشتراکات فرهنگی و همسانی زوجین و

خانواده های آنها

و چندین عامل دیگر که افراد لازم است قبل از

تشکیل خانواده و در جریان آنها به این عوامل

توجه مستمر داشته باشند.

۴۶. اصل توجه به شبکه ارتباطی خانواده و پرهیز از

شبکه‌های درهم ریخته

در یک خانواده هر کسی یک «من» تنها دارد که عبارتست از نام، خصوصیات جسمانی، علاقه‌ها، عادات، هنرها و سایر خصلت‌های فردی که از آن به ارتباط «یک سویه» تعبیر می‌شود و یک «ما» دارد که منظور از «ما» در یک خانواده ارتباطات متقابلی است که بین افراد وجود دارد مانند رابطه همسری، پدری، مادری، برادری، خواهری و فرزندی^۱ به این ارتباطات، ارتباطات دوسویه می‌گویند. تنظیم ارتباطات یک سویه و دو سویه در یک خانواده و عمل براساس نیاز ارتباطی افراد، یکی از عوامل مهم رشد اعضای خانواده می‌باشد.

۱. تفصیل این اصول در مجموعه کتابهای «مدیریت خانواده» جلد دوم و سوم اثر مؤلف آمده است.

پرسشهای درس

۱. امام زمان علیه السلام درباره انتخاب حضرت زهرا علیها السلام به عنوان الگوی خویش چه می فرمایند؟
۲. پنج اصل از اصول حاکم بر زندگی حضرت زهرا علیها السلام را بنویسید.
۳. اصل والاگرایی در خانواده را توضیح دهید.
۴. روایتی در خصوص اصل تدبیر و برنامه ریزی ذکر کنید.
۵. روایت شریفه: «كُلُّوا جَمِيعاً وَلَا تَفَرَّقُوا» به کدامیک از اصول مدیریت خانواده اشاره دارد.
۶. چهار صفت از صفات یاران امام زمان علیه السلام از لسان قرآن را بیان کنید.
۷. کدام نامه نهج البلاغه در خصوص روش تعلیم و تربیت فرزندان است.
۸. این حدیث را کامل کنید: «ادَّبُوا أَوْلَادَكُمْ عَلَى ثَلَاثِ خِصَالٍ...»

سئوالات پژوهشی

۱. تأثیرات منفی فقدان الگو در زندگی چیست؟
۲. آیا تربیت نسل صالح تأثیراتی در ظهور دولت امام زمان علیه السلام دارد؟ توضیح دهید.
۳. آیا خانه و خانواده نیازمند مدیریت و نظم بخشی است؟ دلایل آنرا ذکر کنید.

معرفی منابع جهت مطالعه و پژوهش:

۱. «جوان» و «کودک» – فلسفی (ره)
۲. حقوق فرزندان در مکتب اهل بیت علیهم السلام –

منابع

- قرآن کریم
نهج البلاغه / مرحوم دشتی (ره)
بحار الأنوار / علامه مجلسی (ره)
تفسیر البرهان / محدث بحرانی (ره)
الکوثر
فرهنگ فاطمیه / اثر مؤلف
کنز العمال / علاءالدین هندی
وسائل الشیعه / شیخ حرّ عاملی
الغدير / علامه آمینی (ره)
میزان الحکمه / محمدی ری شهری (ره)
أمالی / صدوق
کافی / ثقة الاسلام کلینی (ره)
مستدرک الوسائل / محدث نوری (ره)
مفاتیح الجنان / شیخ عباس قمی (ره)
کتاب کودک / مرحوم فلسفی (ره)
غرر الحکم / آمدی (ره)
نهج الفصاحة / ابوالقاسم پاینده
خیر و برکت از نگاه قرآن و حدیث / محمدی ری شهری
سنن النبی ﷺ / علامه طباطبایی (ره)